

Брюксел, 23.5.2022 г.
SWD(2022) 603 final

РАБОТЕН ДОКУМЕНТ НА СЛУЖБИТЕ НА КОМИСИЯТА

Доклад за България за 2022 г.

придружаващ

препоръка за ПРЕПОРЪКА НА СЪВЕТА

относно националната програма за реформи на България за 2022 г. и съдържаща становище на Съвета относно конвергентната програма на България за 2022 г.

{COM(2022) 603 final} - {SWD(2022) 640 final}

European
Commission

Bulgaria

2022 Country Report

МОМЕНТНА СНИМКА НА ИКОНОМИКАТА И ЗАЕТОСТТА

Високата инфлация ще се отрази на икономиката

Когато пандемията от COVID-19 започна, икономическите условия в България бяха благоприятни.

Положителната тенденция на силен икономически растеж през периода 2015—2019 г. (средно 3,2 %) беше подкрепена от нарастващото частно потребление и положителните развития на пазара на труда. Въпреки това в България наваксването спрямо останалата част от ЕС бе бавно по отношение на дохода на глава от населението. През кризата, предизвикана от COVID-19, относителното сближаване на доходите продължи, тъй като реалният БВП намаля по-слабо, отколкото средната стойност за ЕС. Въпреки че България се възстанови от непосредственото икономическо сътресение, причинено от пандемията, очаква се структурната уязвимост да възпрепятства пътя ѝ към сближаването. В България бедността и неравенството по отношение на доходите все още са на едно от най-високите равнища, здравеопазването функционира неефективно, а с качеството и приобщаващия характер на образованието има проблеми. Големите регионални различия, намаляващото население в трудоспособна възраст и постоянният остър недостиг на работна ръка оказват неблагоприятно въздействие върху повишаването на производителността и социалното сближаване във възходяща посока. Бизнес средата като цяло не е благоприятна за инвестициите, което се дължи и на многобройни институционални недостатъци. И накрая, България безспорно продължава да е най-енергоемката икономика и икономиката с най-голям

интензитет на емисиите на парникови газове в ЕС.

Фондовете на Next Generation EU и процесът по въвеждане на еврото предоставят уникална възможност за модернизиране на икономиката.

Инвестициите във възстановяването и трансформацията на българската икономика, както и ангажиментите за ключови структурни реформи, се очаква да стимулират потенциалния растеж. Те също така представляват възможност за декарбонизация на икономиката. Ангажиментът на България да приеме еврото дава допълнителен тласък на реформите, по-специално в областта на управлението на държавните предприятия, несъстоятелността, небанковия финансов сектор и борбата с изпирането на пари.

Българската икономика се възстанови почти изцяло от предизвиканото от пандемията сътресение.

След като спадна с 4,4 % през 2020 г., реалният БВП нарасна с 4,2 % през 2021 г. благодарение на потреблението на домакинствата и износа на стоки. Частното потребление остана относително незасегнато през 2020 г. в сравнение със средното за ЕС, като се има предвид, че секторите, пострадали най-силно от ограниченията на предлагането, като хотелиерството и ресторантьорството, представляват много по-малък дял от потребителските разходи в България, отколкото в други държави членки. Освен това през втората половина на годината в България като цяло ограниченията не бяха така строги. През 2021 г. частното потребление нарасна значително благодарение на схемите за запазване на работните места, положителната динамика на заплатите, по-големите разходи за пенсии, слабата задължнялост на домакинствата и подобренията в нагласите на

потребителите. И обратно, растежът на инвестициите остана слаб през 2020 г., а през 2021 г. спадна значително. След рязък спад в началото на пандемията износът на стоки достигна равнището отпреди пандемията през второто тримесечие на 2021 г. За разлика от това през 2021 г. реалният износ на услуги все още беше с 18 % под равнищата си от 2019 г., тъй като номиналните приходи от чуждестранен туризъм достигнаха едва 55 % от равнищата отпреди пандемията ⁽¹⁾. През 2022 г. се очаква ценовият натиск да се отрази на потреблението на домакинствата. Очаква се нарасналата несигурност да окаже отрицателно въздействие върху частните инвестиции, а публичните инвестиции, подкрепени от фондовете по Механизма за възстановяване и устойчивост, се очаква да компенсират напълно този спад.

Различията между регионите и вътре в тях остават големи в България. През 2019 г. БВП на глава от населението беше значително под 50 % от средния за ЕС във всички региони, с изключение на Югозападния регион, където се намира столицата. Преодоляването на регионалните различия чрез увеличаване на икономическия потенциал на по-слабо развитите региони в България би допринесло за дългосрочен устойчив и приобщаващ растеж в страната.

Енергоемкостта на българската икономика изостря последиците от покачването на цените на енергията. Цената на електроенергията на свободния пазар се увеличи четири пъти и стана по-променлива от средата на 2021 г., докато регулираните цени останаха фиксирани. Цените на електроенергията на нерегулирания вътрешен пазар следваха регионалното и глобалното увеличение на цените през четвъртото тримесечие на 2021 г. През 2021 г. вътрешният пазар „ден напред“ стана по-тясно свързан с пазара на електроенергия в ЕС, тъй като беше свързан

с пазарите в Гърция и Румъния. Домакинствата получават доставки от регулирания пазар на дребно на електроенергия едва от октомври 2020 г. Цените се определят от енергийния и водния регулатор до голяма степен въз основа на базовата цена: цената, на която крайните доставчици на дребно купуват електроенергия от Националната електрическа компания (НЕК). Народното събрание наложи мораториум върху бъдещото увеличение на цените на електроенергията, централното отопление и водоснабдяването между декември 2021 г. и март 2022 г. Едновременно с това правителството въведе програми за подпомагане на предприятията, доставчиците на комунални услуги и битовите потребители на газ. Тези програми смекчиха въздействието на рязкото повишаване на цените на енергията. Въпреки тези мерки по-големите разходи за енергия и други междинни производствени разходи, съчетани с по-високите цени на внасяните стоки, доведоха до по-висока инфлация в другите компоненти на индекса на ХИПЦ. Тъй като икономиката все още е три пъти по-енергоемка от средната за ЕС стойност, непрякото въздействие върху цените на производителите и крайните потребители е по-силно изразено, отколкото в повечето други държави — членки на ЕС.

Всички компоненти на инфлацията на потребителските цени се очаква да отбележат силно увеличение на цените през 2022 г. Очаква се инфлацията според ХИПЦ да достигне 11,9 % през 2022 г., преди да намалее до 5,0 % през 2023 г. Очаква се инфлацията на цените на енергията да достигне връхната си точка в средата на 2022 г., а през 2023 г. да стане отрицателна. Инфлацията при храните се повиши през първите три месеца на 2022 г. поради покачващите се международни цени на храните, суровините и енергията и се очаква да остане висока.

След като нарасна в началото на пандемията, безработицата се стабилизира. Равнището на безработицата намалю от върховата си стойност от 6,6 % през второто тримесечие на 2020 г. до 4,6 %

⁽¹⁾ На българската верига за създаване на стойност в областта на туризма се падат около 6 % от общата заетост (преки и непреки работни места) през 2018 г. ([JRC121262](#))

през четвъртото тримесечие на 2021 г. (вж. графика 1.1). Както се очакваше, по-голямата част от загубата на работни места бе отчетена в секторите на хотелиерството и ресторантьорството. По-неблагоприятните промени на пазара на труда бяха избегнати до голяма степен чрез бързото въвеждане на схеми за работа с намалено работно време с подкрепата от Инструмента за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства (SURE) и REACT-EU (вж. приложение 3).

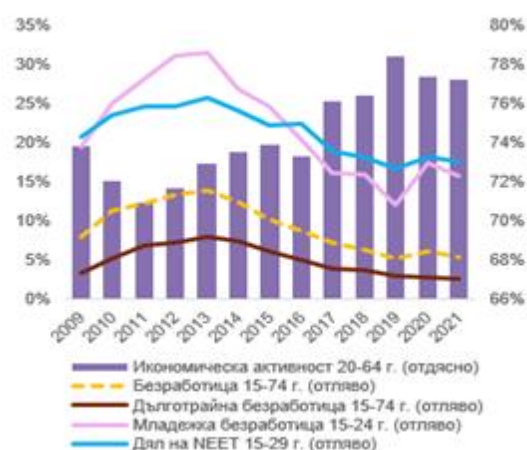
Неблагоприятните демографски промени и високите равнища на неактивност поразяват значителни рискове. България трябва да се справи с двойната тенденция на застаряване и бързо намаляване на населението (с около 10 % за десетилетие). В съчетание с високите равнища на неактивност за някои групи, сред които ромите и живеещите в селските райони и районите с недостатъчно обслужване, това продължава да бъде ключово предизвикателство за постигането на справедливо и приобщаващо икономическо възстановяване в съответствие с Европейския стълб на социалните права (вж. приложение 12).

Повишението на заплатите продължава да бъде силно и изпреварва динамиката на производителността. Номиналното възнаграждение на наето лице нарасна значително през 2019 г. и 2020 г. с около 7 % годишно, макар и със съществени регионални и секторни различия. Увеличението на заплатите през 2020 г. се дължеше главно на публичния сектор, като голяма част от това увеличение беше предназначено за много нископлатените здравни работници. Растежът на заплатите се увеличи допълнително през 2021 г. до 9,5 % и се очаква да продължи да се повишава със сходен темп през 2022 г., който ще се забави след това до около 8 % през 2023 г. През април 2022 г. минималната работна заплата се увеличи с 9,2 % (до 710 BGN или 363 EUR). Увеличението на заплатите извън производствения сектор бе много по-голямо от повишението на производителността на труда. Увеличените разходи за енергия и други производствени разходи представляват предизвикателство за

производствения сектор. За да се подобри конкурентоспособността и да се избегне загубата на работни места в бъдеще, България ще трябва да повиши производителността си на труда, като намери решение за широко разпространените несъответствия между търсените и предлаганите умения, както и да подобри ефективността на пазара на труда.

Покачващите се цени на жилищата показват нарастваща уязвимост на жилищния пазар. През 2021 г. темпът на растеж на цените на жилищата се ускори до 8,7 %. Рискът от надценяване е нараснал, въпреки че остава ограничен. Въпреки че задлъжнялостта на домакинствата е слаба в сравнение с други държави, според данните на ЕЦБ за условните салда растежът на ипотечните кредити бързо се е увеличил до почти 18 % през 2021 г. Повишаването на лихвените проценти може да създаде трудности за някои кредитополучатели. Във връзка с това Европейският съвет за системен риск (ЕССР) счита, че макропруденциалните политики са частично подходящи и частично достатъчни, като същевременно отчита няколко мерки, въведени в България, които смекчават настоящата уязвимост на жилищните недвижими имоти. Поради това през февруари 2022 г. ЕССР отправи предупреждение към България да отстрани тези рискове.

Графика 1.1: Ключови показатели на пазара на труда

Източник: Евростат.

Въпреки че е рентабилен и добре капитализиран, финансовият сектор функционира в условията на повишена несигурност. Рисковете произтичат главно от големия дял на необслужваните кредити, корпоративната задлъжнялост и експозициите на банките към силно засегнатите от пандемията от COVID-19 сектори. Съотношението на необслужваните кредити остава сред най-високите в ЕС. Съотношението следваше низходяща траектория, но броят на необслужваните кредити може да се увеличи поради неблагоприятните икономически условия и възможните увеличения на лихвените проценти. През първите 9 месеца на 2021 г. възвръщаемостта на собствения капитал намаля от около 11,2 % през 2019 г. до около 9,1 % поради по-слабата печалба за 2020 г. и увеличаването на собствения капитал през годината. Намалението на печалбата се обяснява със спада във всички основни компоненти на дохода и увеличението на разходите за обезценка на финансови активи. Мерките, обявени от Българската народна банка в началото на кризата, включително задържането на печалбите, бяха от основно значение за запазването на стабилността на банковия сектор и по-нататъшното укрепване на капитала и ликвидността на банките. След спада през 2020 г. рентабилността на банките значително се повиши през 2021 г.

Стабилните публични финанси помогнаха за преодоляването на кризата

България посрещна пандемията със силна фискална позиция. Благодарение, наред с другото, на ангажимента си за фискална стабилност и на действащия валутен борд, държавният дълг и обменните курсове не бяха подложени на сериозно напрежение от началото на кризата с COVID-19. България обикновено преизпълнява бюджетните си цели. Това преизпълнение се обяснява с разумния подход на органите към прогнозите за приходите, но също така разкрива

специфични слабости в планирането на разходите и провеждането на обществени поръчки, капиталовите разходи или цикъла на програмния период за фондовете на ЕС. Това, наред със законодателните ограничения, обикновено води до подценяване на бюджетното салдо както на касова основа, така и по ЕСС (текущо начисляване). Също така, Министерството на финансите не винаги разполага с достатъчно информация относно подробното съдържание на основните публични разходи и приходните позиции на равнището на сектор „Държавно управление“. В резултат на това, ако общата планирана инвестиция не бъде изпълнена по план, част от нея може да бъде пренасочена към други позиции като заплати или субсидии. В съчетание с трудностите при изготвянето на прогнози по ЕСС, това показва необходимостта от укрепване на информационната база за публичните финанси.

Спешните бюджетни мерки спомогнаха за ограничаването на отрицателните последици от пандемията. Българското правителство увеличи капацитета на здравната си система, предостави помощ на лицата и секторите, които бяха особено засегнати, и въведе мерки за защита на работните места. Като се вземе предвид реакцията на правителството и въздействието на пандемията върху икономическата активност, през 2020 г. по бюджетното салдо бе отчетен дефицит от 4 % от БВП (по ЕСС). Временните мерки, свързани с пандемията, се увеличиха от 2,9 % от БВП през 2020 г. на 4,3 % от БВП през 2021 г. В резултат на това дефицитът леко нарасна до 4,1 % от БВП, смекчен донякъде от по-силния икономически растеж, но също така допълнително изострен от въвеждането на горепосочените мерки за цените на енергията (0,6 % от БВП през 2021 г.). Очаква се фискалната позиция ⁽²⁾ да остане експанзионистична през 2022 г. (-3.4% от БВП) благодарение на

⁽²⁾ Отрицателният (положителният) знак на показателя съответства на излишък (недостиг) на увеличението на първичните разходи в сравнение със средносрочния икономически растеж, което показва експанзионистична (рестриктивна) фискална политика.

големия принос на фондовете на ЕС и безвъзмездните средства по Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ). И накрая, очаква се консолидираният държавен дълг да се увеличи допълнително до 25,1 % от БВП през 2021 г. и леко да нарасне до 25,6 % от БВП през 2023 г. Въздействието на дефицитите върху съотношението на дълга към БВП се смекчава частично от положителния икономически растеж.

Икономическото въздействие на руското нахлуване в Украйна

Българската икономика е относително изложена на последиците от руското нахлуване в Украйна. Основните причини за това са много силната енергоемкост на икономиката и нейната зависимост от вноса на енергия от Русия. По-специално 63 % от целия внос на суров нефт и 75 % от целия внос на газ са били от Русия ⁽³⁾. Делът на природния газ в енергийния микс на България е относително малък, като през последните години се колебае около 14 %. България получава природен газ предимно от Русия по газопроводи. Въпреки това налице са някои ограничени алтернативни пътища за доставка.

Зависимостта на българския износ на стоки от руския и украинския пазар е ограничена. За всяка една от тези две държави износът на стоки за Русия и Украйна е представлявал около 1,2 % от целия износ на стоки през 2021 г. Делът на добавената стойност, който зависи от вноса от Русия, дължащ се на вътрешното търсене и на търсеното, свързано с износа, е малко

⁽³⁾ Евростат, 2020 г., дял на вноса от Русия спрямо общия внос на природен газ, суров нефт, включително търговията в рамките на ЕС. Що се отнася до суровия нефт, руският дял може и да е по-голям поради неясната крайна държава на произход. Използвани са данни за 2019 г. Данните за вноса за 2020 г. не са информативни, тъй като големи количества внос на суров петрол са категоризирани от „неуточнени“ търговски партньори.

по-голям от търговските дялове, но при стойност от 2,4 % все още е ограничен. Едностранното спиране на доставките на руски природен газ от „Газпром“ на 27 април се очаква да доведе до значително еднократно увеличение на цените на газа през 2022 г., тъй като е вероятно наличните алтернативни доставки да бъдат договорени на по-високи цени.

Хора, бягащи от войната в Украйна, търсят убежище и в България. Към 28 април над 200 хиляди души са влезли в България, като 96 хиляди, или 1,5 % от цялото население в България, са останали в страната. Понастоящем помощта за пристигащите разселени лица се състои от предоставянето на субсидия от 40 лв. на ден и на човек за максимален период от три месеца в полза на хотелите, в които те се настаняват. Бюджетните разходи, свързани с лицата, бягащи от Украйна, се очаква да възлязат на 0,1 % от БВП. България получава извънредна подкрепа в рамките на инициативата „Действия на сближаване за бежанците в Европа“ (CARE) и чрез допълнителното предварително финансиране по програмата „Помощ за възстановяване в полза на сближаването и териториите на Европа“ (REACT-EU), за да се отговори спешно на нуждите от прием и интеграция на хората, бягащи от Украйна.

Известен напредък към постигането на целите за устойчиво развитие

България трябва да увеличи усилията си да постигне целите за устойчиво развитие (ЦУР). Що се отнася до околната среда и климата, необходимо е да се направи повече за подобряване на енергийната ефективност, като се има предвид, че както крайното, така и първичното енергопотребление се отдалечават от своите ЦУР. Показателите за „отговорно потребление и производство“ (ЦУР 12) са много под средните за ЕС. Степента на използване на материалите в кръговата икономика е около четири пъти

по-ниска от средната за ЕС, а количеството на генерираните отпадъци (с изключение на големите минерални отпадъци) е почти два пъти по-ниско от средното за ЕС. Средните емисии на CO₂ за километър от нови леки автомобили надвишават средните за ЕС.

Все още няма значителен напредък по ЦУР в социалната област. България се представя добре по показателите на пазара на труда по ЦУР 8 „Достоен труд и икономически растеж“, като равнищата на заетост се увеличават и дори надвишават средните за ЕС, а делът на дългосрочно безработните и младите хора, които не участват в никаква форма на заетост, образование или обучение, намалява, въпреки че този дял все още е значително над средните за ЕС. България е една от държавите с най-лоши резултати в ЕС по ЦУР 1 „Без бедност“, като най-силно засегнати са ромските общности. Това се изостря допълнително от неблагоприятните развития в областта, попадаща в ЦУР 10 „Намаляване на неравенствата“, и сравнително слабите резултати, в областта, попадаща в ЦУР 4 „Качествено образование“.

ПЛАНЪТ ЗА ВЪЗСТАНОВЯВАНЕ И УСТОЙЧИВОСТ Е В ПРОЦЕС НА ИЗПЪЛНЕНИЕ

Планът на България за възстановяване и устойчивост (ПВУ) е амбициозен. Със своите общо 6,3 милиарда евро под формата на безвъзмездни средства той представлява около 10,2 % от БВП през 2019 г. Планът за възстановяване и устойчивост включва важни мерки за ускоряване на двойния преход и за повишаване на икономическата и социалната устойчивост.

Полагат се значителни усилия за ускоряване на декарбонизацията на енергийния сектор. Сред тях са приемането на ясна рамка за постепенното премахване на въглицата и обвързващи ангажименти за намаляване на емисиите на парникови газове от производството на електроенергия с 40 %. В плана се предвижда също утрояване на производството на електроенергия от възобновяеми източници, ускорено внедряване на алтернативни енергийни източници, като например възобновяем водород, геотермална енергия и устойчив биогаз, изграждане на голям капацитет за съхранение на електроенергия, увеличаване на капацитета за междусистемна електроенергийна свързаност, подобряване на енергийната ефективност на сградите и либерализиране на пазарите на електроенергия на едро и дребно. Реформите и инвестициите в транспорта са насочени към декарбонизацията на автомобилния транспорт, включително насърчаването на електрическата мобилност; повишаването на качеството, покритието и използването на услугите за железопътен превоз на пътници, включително чрез модернизиране и цифровизация на подвижния състав и насърчаване на устойчивата градска мобилност. 58,9 % от инвестициите и реформите по плана допринасят за постигането на целта на България в областта на климата.

Планът насърчава постигането на целите в областта на цифровите технологии, като за тях са заделени 25,8 % от всички инвестиции и реформи в него. Усилията ще се съсредоточат върху подобряването на свързаността и разгръщането на широколентовия достъп в отдалечените и слабо населените райони, насърчаването на придобиването на цифрови умения сред населението на България, както и цифровизацията на предприятията и публичната администрация. Инвестициите в области като капацитета за съхранение на електроенергия, цифровизацията и устойчивостта на транспорта имат значителен принос както за екологичните, така и за цифровите цели на България.

Изпълнението на ПВУ допринася за подобряването на институционалната рамка на България и за справянето с многобройните предизвикателства, свързани с бизнес средата. Реформите в ПВУ спомагат за укрепването на институционалната рамка, включително чрез подобряване на капацитета и функционирането на рамката за борба с корупцията, съдебни реформи, за да се гарантира ефективността на наказателните производства и отчетността и наказателната отговорност на главния прокурор, както и за подобряване на прилагането на рамката за борба с изпирането на пари. Планът също така има за цел да повиши качеството и предвидимостта на законодателния процес, да регулира лобистките дейности и да защити лицата, сигнализиращи за нередности. Освен това той включва набор от мерки за намаляване на административната тежест чрез укрепване на електронното управление, включително чрез цифровизация на правосъдната система и увеличаване на предоставянето на цифрови обществени услуги. Очаква се реформата на уредбата на

несъстоятелността да допринесе за по-ефективна и гъвкава система за реструктуриране на предприятията, докато по-строгото управление на държавните предприятия и реформата на процедурите за възлагане на обществени поръчки следва да допринесат за по-прозрачно и ефикасно разпределение на публичните ресурси. Предприятията, включително малките и средните предприятия (МСП), също се подпомагат чрез безвъзмездни средства и финансови инструменти в подкрепа на техния екологичен и цифров преход и иновации.

Очаква се ПВУ да подобри достъпа до образование, учене за възрастни и здравеопазване и да насърчи социалното приобщаване, като допринесе за прилагането на Европейския стълб на социалните права. Съответните мерки в областта на образованието и обучението се състоят от задължително включване на 4-годишните в предучилищното образование, повишаване на адекватността на висшето образование с цел справяне с недостига на работна сила и насърчаване на научните изследвания, както и курсове за цифрови умения за възрастни и платформа за учене за възрастни.

Укрепването на уменията чрез подобряване на съответствието на образованието и системите за учене през целия живот с нуждите на пазара на труда може да спомогне за облекчаване на някои от затрудненията на пазара на труда и за намаляване на разликата в производителността спрямо средните за ЕС стойности. Системата на здравеопазването ще бъде подобрена чрез нова национална стратегия за здравеопазването, въвеждането на националната здравна информационна система, както и чрез мрежа от амбулатории за извънболнична помощ в райони с недостатъчно обслужване, подкрепени от реформа, насочена към недостига и небалансираното разпределение на медицинските специалисти. За да стимулира социалното приобщаване, планът включва реформа на схемата за минимален доход с цел подобряване на нейната адекватност и обхват, както и мерки за подобряване на заетостта и социалните услуги, включително дългосрочните грижи.

ПВУ включва и мерки за реформиране на екосистемата за научни изследвания и иновации. Става въпрос за нова структура на управление, включително създаването на нов консултативен орган — Съвет по иновациите, и нова законодателна уредба за научноизследователска и развойна дейност и научноизследователски университети. Реформата ще бъде допълнена от нови инструменти за финансиране на научните изследвания. Като цяло се очаква това да насърчи ефективната координация на политиките на всички етапи от научните изследвания и иновациите, да засили трансфера на технологии и да стимулира публичните и частните инвестиции в научни изследвания и иновации с цел да се увеличи средносрочният и дългосрочният икономически растеж в страната. Успешното изпълнение на мерките за научни изследвания и иновации в ПВУ и на мерките на политиката на сближаване ще бъде от решаващо значение за повишаване на производителността и конкурентоспособността.

Основни цели, заложи в ПВУ през 2022—2023 г.

- Въвеждане на законодателство, с което се приема графикът за постепенното преустановяване на използването на каменни въглища и се въвежда горна граница за емисиите на CO₂ за електроцентрали, захранвани с въглища, и приемане на пътната карта за неутралност по отношение на климата.
- Либерализиране на пазара на едро за електроенергия
- Поставяне на началото на национална схема за подпомагане на енергийната ефективност на жилищни и нежилищни сгради и осъществяване на реформа за преодоляване на пречките пред инвестициите в енергийна ефективност
- Определяне на енергийната бедност
- Повишаване на отчетността и наказателната отговорност на главния прокурор
- Реформа на Комисията за противодействие на корупцията
- Реформа на уредбата за несъстоятелност
- Изпълнение на програмата за икономическа трансформация в подкрепа на иновациите и растежа на българските предприятия, по-специално чрез подкрепа за техния екологичен и цифров преход.
- Въвеждане на националната здравна стратегия и свързания с нея план за действие
- Наредба за качеството на социалните услуги за определяне на стандартите за качество при предоставянето на социални услуги
- Публикуване на доклад с препоръки, основани на факти, за разширяване на ефективния обхват и по-добро насочване на схемата за минимален доход
- Планове за действие за стратегията за висшето образование и стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето за периода 2021—2030 г.
- Приемане на закон за научните изследвания и иновациите
- Създаване на национален фонд за декарбонизация
- Приемане на Кодекса за социално подпомагане, отстраняващ разпокъсаността на законодателството в областта на социалните обезщетения и услуги

БЪДЕЩИ ПРИОРИТЕТИ

Освен предизвикателствата, на които ПВУ трябва да отговори, България е изправена пред допълнителни ключови предизвикателства, които не са изцяло разгледани в плана, както е посочено в раздел 2. В ПВУ не са разгледани големите преки плащания за здравни услуги. Службите по заетостта и социалните услуги също биха могли да бъдат интегрирани в по-голяма степен и би могло да се обърне повече внимание на предоставянето на услуги по заетостта, които са по-добре насочени към индивидуалните нужди. По-нататъшните стъпки за преминаване към кръгова икономика с по-ефективно използване на ресурсите могат също да изведат България по-неотклонно по пътя към екологична устойчивост. И накрая, в контекста на свързаните с енергетиката предизвикателства, възникнали от нахлуването в Украйна, България би могла да обмисли да ускори инвестициите в междусистемни връзки със съседните държави членки, да намали зависимостта си от изкопаеми горива и да увеличи дела на възобновяемите енергийни източници в потреблението на енергия. Преодоляването на тези предизвикателства ще помогне на България да постигне по-нататъшен напредък по съответните показатели за ЦУР за съответните основни области.

Предизвикателства за пазара на труда и социалната сфера

Социалните предизвикателства са значителни и кризата изостри някои от тях. Въпреки че пазарът на труда изглежда се възстановява бързо след пандемията, делът на населението, изложено на риск от бедност или социално изключване, остава голям (33,6 % през 2020 г.). Уязвимите групи, като възрастните хора, ромите и

хората с увреждания, са изложени на несъразмерно голям риск от бедност. ПВУ съдържа мерки за учене за възрастни, които включват предоставянето на курсове за цифрови умения за възрастни. Въпреки това допълнителните усилия за осигуряване на ефективни активни политики по заетостта, съобразени с предизвикателствата пред уязвимите групи, биха помогнали на България да се справи с недостига на работна ръка предвид вероятното регионално развитие и неблагоприятните демографски тенденции. Макар и да се увеличават, разходите на България за цялостни активни политики по заетостта са сред най-ниските в ЕС и несъответствията между уменията и нуждите на пазара на труда са по-големи от тези на други държави членки в сходни ситуации, а и от средните за ЕС.

Някои мерки в ПВУ проправят пътя за по-нататъшно интегриране на службите по заетостта и социалните услуги. Те са свързани с модернизирането на информационните системи на Агенцията по заетостта, като по този начин се поставят техническите основи за по-нататъшното интегриране на услугите, включително службите по заетостта, социалните и административните служби. По-нататъшното укрепване на този интегриран подход към предоставянето на услуги ще спомогне за по-доброто посрещане на нуждите на пазара на труда, като стимулира повишаването на квалификацията и преквалификацията и преминаването към икономика с по-голяма добавена стойност. Все още ограниченият достъп до качествено образование и големият процент на преждевременно напускане на училище, особено сред групите в неравностойно положение, включително ромите, и в селските райони, също оказват влияние върху пригодността за заетост и резултатите на пазара на труда.

Продължава да е налице неравен достъп до здравеопазване

Пандемията разкри недостатъците на здравната система в България. Тя изведе на преден план структурните предизвикателства, свързани с устойчивостта, достъпността и капацитета на системата на здравеопазване. Продължителността на живота в България е 73,6 години, което е с 7 години под средното равнище за ЕС. Ограниченият достъп до здравеопазване, главно вследствие на големите преки плащания от страна на пациентите, както и неравномерното регионално разпределение и малкият брой здравни специалисти (предимно медицински сестри), са характерни за българското здравеопазване от много години. Системата е ориентирана към болниците в ущърб на амбулаторните грижи. Това се дължи на ниските публични разходи за здравеопазване и обществено здраве (5,9 % от БВП през 2020 г., 2,1 процентни пункта под средната стойност за ЕС), покриващи само около 60,6 % от целите разходи за здравеопазване, в сравнение със средно 79,5 % в ЕС. Делът на преките плащания (официални и неофициални) е най-големият в ЕС, с което тежестта на разходите за здравеопазване надвишава средната за ЕС. Ефективността на системата за здравеопазване в България продължава да е слаба в сравнение с другите държави членки. Смъртните случаи както от предотвратими, така и от лечими заболявания са доста над равнищата за ЕС като цяло.

Големите преки плащания не са разгледани в ПВУ. В ПВУ се съдържат мерки за справяне със значителни предизвикателства в системата на здравеопазването, като например подобряване на достъпа до здравно обслужване в цялата страна, включително до скрининг и превантивни здравни услуги, но големите преки плащания и пропуските в обхвата на здравното осигуряване все още не са отстранени. Следователно има

възможност да бъдат подобрени ефективността и достъпът до здравната система в България.

Екологичен преход и ефективно използване на ресурсите

Кръговото използване на материали в България е сред най-слабите в ЕС. В България все още липсва всеобхватна програма за кръговата икономика. Налице са и предизвикателства, свързани с управлението на отпадъците. Процентът на използване на материали в кръговата икономика в България е 2,6 %, което е далеч под средния за ЕС от 12,8 %. При равнище от 32 % процентът на рециклиране на битовите отпадъци все още е значително под целта за 2025 г. от 55 % и доста под средната стойност за ЕС от 46 %. Управлението на отпадъците и спазването на задълженията за събиране и пречистване на градските отпадъчни води продължават да представляват предизвикателство. Въпреки че обемът на битовите отпадъци е сред най-малките, България остава една от държавите членки с най-голям процент на депониране (61 % през 2018 г., докато в ЕС средната стойност е 24 %). Степента на оползотворяване на отпадъците от строителство и разрушаване е под 30 %, а според законодателството на ЕС би трябвало да бъде най-малко 70 %. Според последните налични данни общата степен на съответствие в България с Директивата за пречистването на градските отпадъчни води е 30 % — четвъртата най-ниска и доста под средната за ЕС стойност от 76 % през 2018 г. Според последните налични данни ⁽⁴⁾ цялостният процент на съответствие в България е 30 %. Това е четвъртото най-ниско и доста под средното за ЕС равнище от 76 % през 2018 г.

⁽⁴⁾ WISE – [Профил по държави за пречистването на градските отпадъчни води – България.](#)

Свързани с енергетиката предизвикателства, възникнали с нахлуването в Украйна, по отношение на сигурността на доставките

България разчита на природен газ от Русия, предимно за централно отопление и промишлена употреба. През 2020 г. страната е внесла по-голямата част от природния си газ от Русия. При все това делът на природния газ в енергийния микс през 2020 г. е само 14 % с много ограничено въздействие върху производството на електроенергия. Освен това България внася много малко антрацитни и черни въглища от Русия (0,56 милиона тона, 85 % от целия внос на въглища), основно за промишлена употреба, тъй като производството на електроенергия чрез изгаряне на въглища е изцяло задоволено от вътрешното производство на лигнитни въглища. Увеличението на цените на природния газ по-скоро е повлияло непряко на цените на електроенергията поради свързването на пазарите и общото увеличение в ЕС. В електроенергийния сектор за битовите потребители цените са регулирани, като регулирането постепенно ще бъде премахнато до 2025 г., както е предвидено в ПВУ.

Бързото изпълнение на енергийните реформи и инвестициите в ПВУ ще бъдат от решаващо значение за повишаването на енергийната сигурност. Със своите над 37 % от инвестициите, насочени към енергийния сектор, и с много амбициозните реформи за ускоряване на декарбонизацията и внедряването на енергия от възобновяеми източници, ПВУ ще допринесе осезаемо за намаляване на зависимостта на България от руския газ.

Освен мерките в своя ПВУ България би могла да ускори диверсификацията на пътищата за доставка на газ, като довърши бързо направените инвестиции в напреднал етап и като

разшири съхранението. Това включва финализирането на планираните проекти за междусистемни връзки със съседните държави, както и планираните проекти за съхранение на газ. България също така изрази силна подкрепа за общите покупки на газ на равнище ЕС. Инвестициите в нова инфраструктура следва по възможност да бъдат съобразени с бъдещето и да избягват ефектите на зависимост.

Енергийната ефективност също следва да остане приоритет за бързото намаляване на търсенето на енергия. Българският ПВУ съдържа амбициозни цели за саниране на обществени и жилищни сгради. Нуждите на съществуващия сграден фонд на страната обаче са значително по-належащи. Ускоряването на основното енергийно саниране на обществени и жилищни сгради и подкрепата за инсталирането на слънчеви отоплителни системи и термопомпи за собствено ползване могат да доведат до допълнителни икономии на потребление на енергия, което е от полза както за гражданите, така и за предприятията. Освен това могат да се положат усилия за повишаване на енергийната ефективност в промишлеността, тъй като тя продължава да бъде голям потребител на газ с дял от 40 % през 2019 г. По-широкото използване на енергия от възобновяеми източници и други нисковъглеродни източници, като например геотермалната енергия, също ще намали зависимостта от внос и ще допринесе за декарбонизацията. Изпълнението на реформите в ПВУ ще допринесе значително за тази цел.

ОСНОВНИ КОНСТАТАЦИИ

ПВУ на България включва мерки за справяне с редица структурни предизвикателства

- Мерки за ускоряване и улесняване на внедряването на производството и съхранението на енергия от възобновяеми източници; намаляване на емисиите на парникови газове от енергийния сектор с 40 % с цел пълен отказ от въглища най-късно до 2038 г.; либерализация на пазара на електроенергия; насърчаване на санирането на сградния фонд с цел подобряване на енергийната ефективност.
- Набор от мерки, насочени към цифровата трансформация, в подкрепа на придобиването на цифрови умения сред цялото население, цифровизацията на предприятията и публичната администрация и подобряването на свързаността и разгръщането на широколентовия достъп в отдалечените и слабо населените райони.
- Цялостен набор от мерки за укрепване на институционалната уредба на България чрез: реформиране на институциите за борба с корупцията; приемане на ново законодателство относно лобирането и защитата на лицата, сигнализиращи за нередности; реформиране на съдебната система, за да се гарантира отчетността и наказателната отговорност на прокуратурата (включително на главния прокурор); реформиране на законодателния процес; реформи в областта на обществените поръчки с цел увеличаване на дела на състезателните процедури; реформиране на уредбата за управление на държавните предприятия; провеждане на реформа за подобряване на производствата по несъстоятелност и реструктуриране.
- Модернизиране на образователната система и инфраструктура. Подобряване на достъпа до качествено образование за уязвимите групи и хората от общности в неравностойно положение, като например ромите.
- Подобряване на достъпа до здравеопазване и подкрепа за деинституционализацията на грижите.
- Повишаване на адекватността и обхвата на схемата за минимален доход и подобряване на социалните служби и службите по заетостта.
- Предоставяне на значителна подкрепа на предприятията, особено на малките и средните предприятия, чрез безвъзмездни средства и финансови инструменти, предназначени да насърчават цифровизацията, кръговата икономика и използването на възобновяеми енергийни източници за собствено потребление.
- Устойчиви транспортни реформи в областта на декарбонизацията на пътищата, пътната безопасност, обществения транспорт, преориентирането към железопътен транспорт и инвестициите в железопътния транспорт, метрото, цифровизацията и пътната безопасност.

Освен реформите и инвестициите в ПВУ България би имала полза от преодоляването на следните предизвикателства:

- Ускоряване на инвестициите в междусистемни връзки със съседните държави членки с цел засилване на диверсификацията на енергийните доставки.

- По-нататъшно повишаване на ресурсната и енергийната ефективност чрез преминаване към по-устойчив и кръгов икономически модел.
- По-нататъшно подобряване на достъпа до здравни услуги, по-специално чрез намаляване на големия дял на преките плащания от страна на пациентите.
- По-нататъшно укрепване на интеграцията на службите по заетостта и социалните услуги и осигуряване на активни политики по заетостта, по-специално за справяне с предизвикателствата пред уязвимите групи, включително ромите.

ПРИЛОЖЕНИЯ

СПИСЪК С ПРИЛОЖЕНИЯТА

Междусекторни показатели за напредъка	21
Приложение 1: Цели за устойчиво развитие	21
Приложение 2: План за възстановяване и устойчивост — изпълнение	24
Приложение 3: Други инструменти на ЕС за възстановяване и растеж	25
Приложение 4: Напредък в изпълнението на специфичните за държавата препоръки	28
Устойчивост на околната среда	31
Приложение 5: Зелен пакт	31
Приложение 6: Въздействие на екологичния преход върху заетостта и социалната сфера	35
Производителност	37
Приложение 7: Ефективно използване на ресурсите и производителност	37
Приложение 8: Цифров преход	38
Приложение 9: Иновации	40
Приложение 10: Промисленост и единен пазар	42
Приложение 11: Публична администрация	44
Справедливост	46
Приложение 12: Предизвикателства пред заетостта, уменията и социалната политика в контекста на Европейския стълб на социалните права	46
Приложение 13: Образование и умения	48
Приложение 14: Здраве и здравни системи	51
Приложение 15: Икономически и социални резултати на регионално равнище	53
Макроикономическа стабилност	56
Приложение 16: Основни тенденции във финансовия сектор	56
Приложение 17: Данъчно облагане	58
Приложение 18: Ключови икономически и финансови показатели	60
Приложение 19: Анализ на устойчивостта на дълга	61

СПИСЪК С ТАБЛИЦИТЕ

Таблица A2.1: Основни елементи на българския план за възстановяване и устойчивост	24
Таблица A4.1: Обобщаваща таблица за специфичните за държавата препоръки за 2019, 2020 и 2021 г.	29
Таблица A5.1: Показатели в основата на напредъка по Европейския зелен пакт от макроикономическа гледна точка	34
Таблица A7.1: Избрани показатели за ефективно използване на ресурсите	37
Таблица A8.1: Ключови показатели на индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото	39
Таблица A9.1: Ключови показатели в областта на научните изследвания, развитата дейност и иновациите	41

Таблица A10.1:	Ключови показатели за единния пазар и промишлеността	43
Таблица A11.1:	Показатели за публичната администрация — България	45
Таблица A13.1:	Цели на равнище ЕС и други контекстуални показатели по стратегическата рамка на европейското пространство за образование	50
Таблица A14.1:	Ключови показатели за здравеопазването	52
Таблица A15.1:	Подбрани показатели на регионално равнище — България	55
Таблица A16.1:	Показатели за финансова стабилност	57
Таблица A17.1:	Показатели за данъчното облагане	59
Таблица A18.1:	Ключови икономически и финансови показатели	60
Таблица A19.1:	Анализ на устойчивостта на обслужването на дълга в България	61
Таблица A19.2:	Топлинна карта на рисковете за фискалната устойчивост в България	62

СПИСЪК С ГРАФИКИТЕ

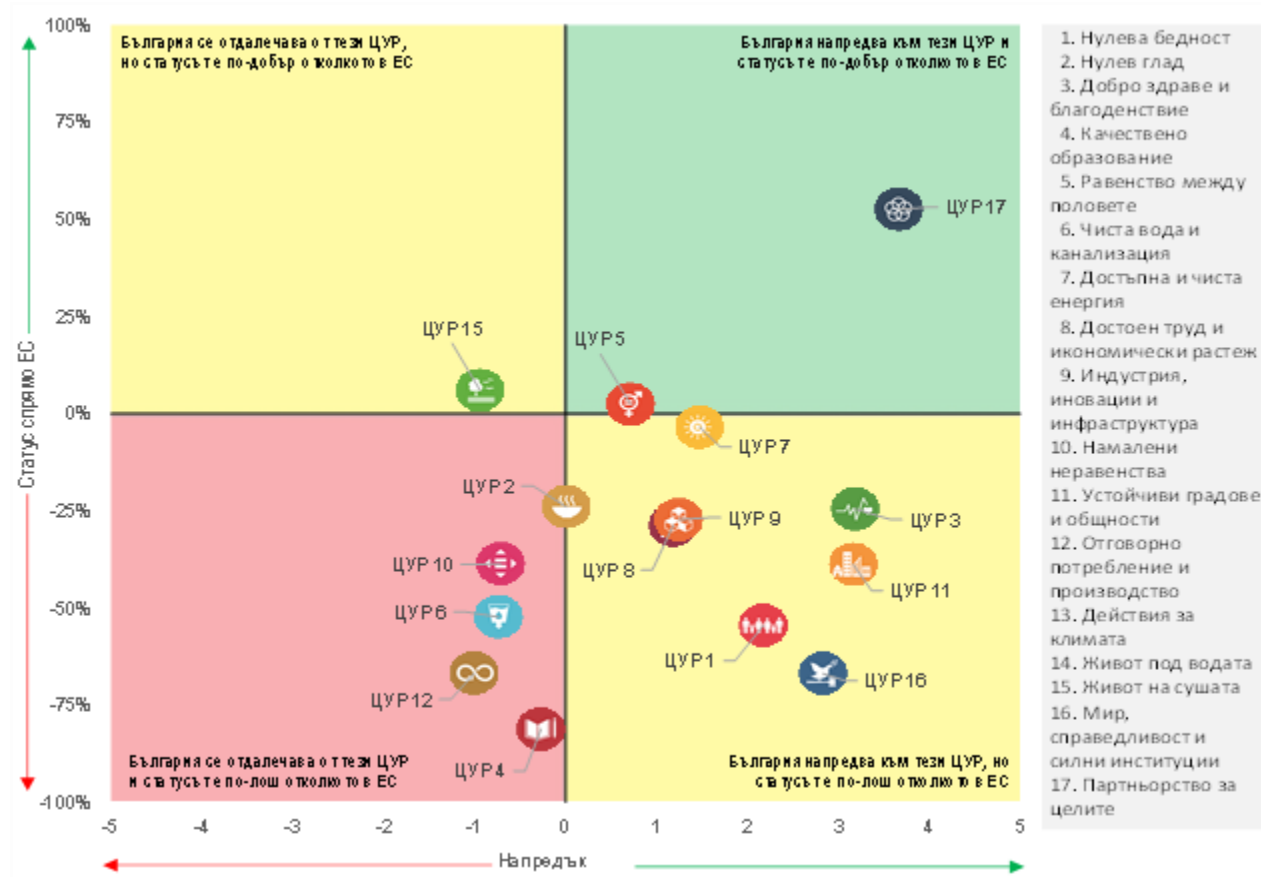
Графика A1.1:	Напредък към постигането на ЦУР в България през последните пет години	21
Графика A3.1:	Европейски структурни и инвестиционни фондове за периода 2014—2020 г. — общ бюджет по фондове	25
Графика A3.2:	Принос на политиката на сближаване за ЦУР	26
Графика A4.1:	Напредък на България по специфичните за държавата препоръки за периода 2019—2020 г. (цикъл на европейския семестър за 2022 г.)	28
Графика A5.1:	Фискални аспекти на екологичния преход — Данъчно облагане и държавни разходи за опазване на околната среда	31
Графика A5.2:	Тема — Енергетика: Дял в енергийния микс (твърдо гориво, нефт, газ, ядрена енергия, възобновяеми енергийни източници)	31
Графика A5.3:	Тема — Биологично разнообразие: Защитени сухоземни зони и биологично земеделие	32
Графика A5.4:	Тема — Мобилност: Дял на превозните средства с нулеви емисии	33
Графика A6.1:	Предизвикателства, свързани със справедливия екологичен преход	36
Графика A6.2:	Енергийната бедност по децил на доходите	36
Графика A7.1:	Икономическо значение и разширяване на кръговата икономика — Заетост и добавена стойност в секторите на кръговата икономика	37
Графика A11.1:	Референтни резултати за електронното управление (вляво) и за ползвателите на услуги на електронното управление (вдясно)	44
Графика A11.2:	Показател за представянето при обществените поръчки в рамките на единния пазар	44
Графика A13.1:	Слаби резултати в четенето по социално-икономически статус, PISA 2018 г.	48
Графика A14.1:	Продължителност на живота при раждане (в години)	51
Графика A14.2:	Прогнозно увеличение на публичните разходи за здравеопазване през периода 2019—2070 г. (референтен сценарий)	51
Графика A15.1:	Среден ръст на БВП на глава от населението спрямо БВП на глава от населението през 2010 г.	53
Графика A15.2:	Производителност на труда, ЕС-27, България, региони на ниво 2 по NUTS, 2000—2019 г.	53
Графика A15.3:	Територии в България, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата	54
Графика A15.4:	Резултати на България в областта на иновациите	54
Графика A15.5:	Коефициент на безработица	54
Графика A17.1:	Показатели за данъчна тежест	59

В настоящото приложение се прави оценка на напредъка на България по целите за устойчиво развитие (ЦУР) по четирите измерения на конкурентоспособната устойчивост. 17-те ЦУР и свързаните с тях показатели осигуряват рамка на политиката по Програмата на ООН до 2030 г. за устойчиво развитие. Целта е да се сложи край на всички форми на бедност, да се води борба с неравенствата и с изменението на климата, като същевременно се гарантира, че никой няма да бъде изоставен. ЕС и неговите държави членки са се ангажирали с това историческо глобално рамково споразумение, както и да играят активна роля за постигането на максимален напредък по ЦУР. Графиката по-долу се основава на набора от показатели на ЕС за ЦУР, разработен с цел наблюдение на напредъка по ЦУР в контекста на ЕС.

повечето показатели за ЦУР, свързани с екологичната устойчивост (ЦУР 2, 6, 7, 9 и 11). В някои области обаче продължават да съществуват предизвикателства (особено ЦУР 12). От друга страна, страната постига добри резултати по показатели за ЦУР 15 и 17. Показателите за „отговорно потребление и производство“ (ЦУР 12) са доста под средното за ЕС равнище. „Степента на използване на материалите в кръговата икономика“ е спаднала от 3,1 % от вложените материали за местна употреба през 2015 г. на 2,6 % през 2020 г. (в сравнение с 12,8 % в ЕС). Степента на „генериране на отпадъци, с изключение на големи минерални отпадъци“ от 3 097 kg на глава от населението също е далеч над средната стойност за ЕС от 1 820 kg на глава от населението. „Средните емисии на CO2 за 1 km пробег на нови леки автомобили“ също надвишават средната стойност за ЕС от 108,2 g CO2 за 1 km пробег с 24,8 g. Освен това

България отбелязва подобрение по

Графика A1.1: Напредък към постигането на ЦУР в България през последните пет години

1) За подробни набори от данни относно различните ЦУР вж. годишния доклад на ESTAT „Устойчиво развитие в Европейския съюз“, <https://ec.europa.eu/eurostat/product?code=KS-09-22-019>; Подробни специфични за всяка държава данни за краткосрочния напредък на държавите членки могат да бъдат намерени тук: Основни констатации — Показатели за устойчиво развитие — Евростат (europa.eu)

Източник: Евростат, последна актуализация от 28 април 2022 г. Данните се отнасят главно за периодите 2015—2020 г. и 2016—2021 г.

показателят „канализация“ (ЦУР 6), въпреки известно подобрение, остава под средния за ЕС, като 7 % от населението (през 2020 г.) „нямат нито баня, нито душ, нито вътрешна тоалетна с течаща вода в домакинството“ (в сравнение с 11,1 % през 2015 г. и 1,6 % от средната стойност за ЕС през 2019 г.) и 64,5 % от населението (през 2020 г.) „са свързани със системи за поне вторично пречистване на отпадъчните води“ (докато средната стойност за ЕС през същата година е била 80,9 %).

По отношение на „финансово достъпната и чиста енергия“ (ЦУР 7) България постигна известен напредък. По-конкретно, по отношение на дела на енергията от възобновяеми източници в общото потребление на енергия (увеличение от 18,3 % през 2015 г. на 23,3 % през 2020 г.), което е в съответствие със средната стойност за ЕС за този показател (22,09 % през 2020 г.). България е с по-добра от средната стойност за ЕС по отношение на „зависимостта от вноса на енергия“ (37,9 % от вноса на брутна налична енергия за България в сравнение с 57,5 % в ЕС), но изпитва трудности по отношение на „достъпа до енергия на приемлива цена“, като 27,5 % (2020 г.) от населението „не са в състояние да поддържат домовете си достатъчно отоплени“ (средна стойност за 2020 г. за ЕС: 7,4 %).

България като цяло има слаби резултати по показателите на ЦУР, свързани със справедливостта. Картината обаче е нееднозначна. Някои показатели на ЦУР са се подобрили (ЦУР 1, 2, 3, 5, 8) други са се влошили (ЦУР 4, 10). България изостава по всички показатели, свързани с целта „изкореняване на бедността“ (ЦУР 1). Въпреки постигнатия напредък по отношение на процента на „хората, изложени на риск от бедност или социално изключване“ (33,6 % от населението през 2020 г. в сравнение с 43,4 % през 2015 г.; средната стойност за ЕС за 2020 г.: 21,6 %), както и на процента на „хората в тежко материално или социално положение“ (22,1 % през 2020 г. в сравнение с 36,8 % през 2015 г. и средна стойност за ЕС през 2020 г. от 6,8 %), продължава да съществува разлика между резултатите на България и на ЕС. Процентът на „изложените на риск от бедност сред работещите“ също се влошава (9,6 % от населението на възраст 16 или повече години през 2020 г. в сравнение с 7,7 % през 2015 г.).

Все още съществуват предизвикателства пред здравеопазването и образованието. Въпреки че българите се радват на по-дълги „години живот в добро здраве“ (ЦУР 3) (66,3 години през 2020 г. в сравнение със средната стойност за ЕС от 64,6 години), те по-често са жертва на „стандартизирана предотвратима смъртност“ (2018 г.: 414,5 на 100 000 души в сравнение със стойността за ЕС от 252,1 през 2017 г.), както и на „трудови злополуки с фатален край“ (2019 г.: 3,37 на 100 000 души в сравнение със стойността за ЕС от 1,74) или „смъртни случаи при пътнотранспортни произшествия“ (стойност от 9 през 2019 г. в сравнение с 5,1 в ЕС). Що се отнася до „качественото образование“ (ЦУР 4), България показва по-скоро „слаби постижения в четенето“ (47,1 % от 15-годишните ученици със слаби постижения през 2018 г. в сравнение със средната стойност за ЕС от 22,5 % през същата година) и по-висок от средния брой „преждевременно напуснали системата на образованието и обучението“ (през 2020 г.: 12,2 % от населението на възраст от 18 до 24 години). Трябва да се подобри допълнително „равенството между половете“ (ЦУР 5), тъй като само 12,9 % от членовете на управителните съвети (всичкото ръководство) са жени в сравнение с 29,5 % в ЕС (2020 г.).

България се подобрява по някои показатели за ЦУР, свързани с производителността (ЦУР 8, 9), но все още трябва да навакса по ЦУР 4. А именно „делът на (българските) домакинства с високоскоростни интернет връзки“ е под средния за ЕС. Според данните от индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI за 2021 г.) България достига едва 59 % при цялостното разпространение на широколентовия достъп до интернет сред домакинствата (средна стойност за ЕС: 77 %) и също така изостава по отношение на навлизането на високоскоростен фиксиран широколентов достъп от поне 100 Mbps (15 % спрямо средна стойност за ЕС от 34 %). Освен това цифровите умения продължават да бъдат проблем за възрастното население, като 31 % от лицата на възраст между 16 и 74 години притежават „поне основни цифрови умения“ (2021 г.; средна стойност за ЕС: 54 %).

Всички показатели за „НИРД и иновации“ (ЦУР 9) също показват резултати под средните за ЕС. Това е особено видимо, когато

става въпрос за „брутни вътрешни разходи за НИРД“ (2020 г.: 0,86 % от БВП в сравнение със средната стойност за ЕС от 2,32 %) или „персонал в областта на НИРД“ (2020 г.: 0,82 % от активното население в сравнение със средната стойност за ЕС от 1,43 %). Българските „заявки за патенти, подадени пред Европейското патентно ведомство“ възлизат на 7 на милион жители (2020 г.), докато средната стойност за ЕС достига 147 на милион жители. На недостига в областта на изследванията и иновациите се обръща внимание в плана за възстановяване и устойчивост в България (компонент 2) чрез редица програми, но също и чрез предстоящия Закон за научните изследвания и иновациите и чрез мандата на новосъздаденото Министерство на иновациите и растежа, съветвано от Съвета по иновациите.

България подобрява показателите за ЦУР, свързани с макроикономическата стабилност (8, 16), и постига добри резултати по ЦУР 17.

Страната бележи подобрене спрямо средната стойност за ЕС по показателите, свързани с „достойния труд и икономическия растеж“ (ЦУР 8), но продължават да съществуват някои предизвикателства. Реалният БВП на глава от населението от 6 380 EUR остава доста под средния за ЕС от 26 380 EUR. „Делът на инвестициите в БВП“ (16,6 % през 2021 г., доста под средната стойност за ЕС от 22 % за същия период) е средно 18,3 % за последните шест години и е под средния дял на инвестициите за ЕС. От друга страна, България е много по-малко задължняла от средната стойност за ЕС, като брутният консолидиран държавен дълг е 24,7 % от БВП през 2020 г. в сравнение с 90,1 % от БВП в ЕС.

България също така показва известни подобрения по показателите за „мир, справедливост и силни институции“ (ЦУР 16). Въпреки че все още е под средното равнище за ЕС, страната е постигнала някои положителни промени по отношение на „мира и личната сигурност“, като е намалял със 7 % делът на „населението, което съобщава за престъпност, насилие или вандализъм в своя район“ (от 26,3 % през 2015 г. на 19,1 % през 2020 г. (средна стойност за ЕС: 13,2 % през 2015 г. и 11 % през 2019 г.). От друга страна, няма промяна по отношение на „стандартизирания коефициент на смъртност поради убийство“ (1,2 на 100 000 души през 2013 г. и 2018 г. (средна стойност за ЕС: 0,9 през 2013 г. и 0,7 през 2017 г.). Българският

план за възстановяване и устойчивост разглежда тези въпроси в компонента си за „бизнес средата“ с няколко реформи, целящи да направят правосъдните и административните правосъдни системи по-достъпни, ефективни и предвидими, както и борба с корупцията.

Механизмът за възстановяване и устойчивост (МВУ) е в центъра на усилията на ЕС за подкрепа на възстановяването му от пандемията от COVID-19 и за укрепване на устойчивостта срещу бъдещи сътресения. България представи своя план за възстановяване и устойчивост на 15 октомври 2021 г. Положителната оценка на Комисията от 7 април 2022 г. и одобрението на Съвета на 4 май 2022 г. проправиха пътя за отпускане на 6,3 милиарда евро под формата на безвъзмездни средства по Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ) за периода 2022–2026 г. Основните елементи на българския план за възстановяване и устойчивост са посочени в таблица А2.1.

Таблица А2.1: **Основни елементи на българския план за възстановяване и устойчивост**

Общ принос	6,3 милиарда EUR безвъзмездни средства (10,2 % от БВП за 2019 г.)
Инвестиции и реформи	57 инвестиции и 47 реформи
Общ брой ключови етапи и цели	346 (206 ключови етапа и 140 цели)
Очаквано макроикономическо въздействие (1)Ⓜ	Увеличение на БВП с 1,9 %–3 % до 2026 г. (0,6 % като странични ефекти)
Първа вноска	България още не е пода ла първо искане за плащане

1) Вж. Pfeiffer P., Varga J. и в 't Veld J. (2021 г.), „Quantifying Spillovers of NGEU investment“ („Количествено определяне на преливане на инвестиции от NGEU“), European Economy Discussion Papers, № 144 и Afman и колектив (2021 г.), „An overview of the economics of the Recovery and Resilience Facility“ („Преглед на икономиката на Механизма за възстановяване и устойчивост“), тримесечен доклад за еврозоната (QREA), том 20, № 3, стр. 7–16.

Източник: Европейска комисия

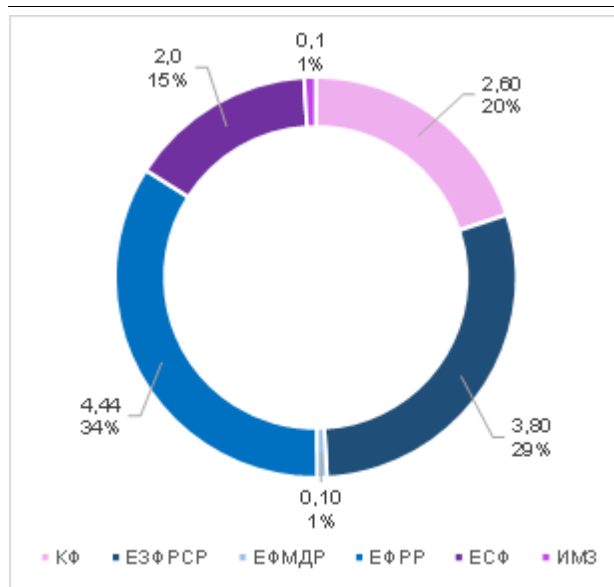
Бюджетът на ЕС в размер на над 1,2 трилиона евро за периода 2021—2027 г. е инвестиционният лост, за да се подпомогне изпълнението на приоритетите на ЕС. Подкрепен с допълнителна сума от около 800 милиарда евро чрез NextGenerationEU и неговия най-голям инструмент — Механизма за възстановяване и устойчивост, той представлява значителен капацитет за подкрепа на възстановяването и устойчивия растеж.

През периода 2021—2027 г. фондовете на политиката на сближаване на ЕС ⁽⁵⁾ ще подкрепят дългосрочните цели за развитие в България, като инвестират 10,8 милиарда евро⁽⁶⁾. Това включва 1 295,0 милиона евро от Фонда за справедлив преход, които са на разположение на България за смекчаване на социално-икономическите последици от екологичния преход в най-уязвимите региони. Споразуменията за партньорство и програмите по линия на политиката на сближаване за периода 2021—2027 г. са изготвени, като се вземат предвид специфичните за всяка държава препоръки (СДП) за периода 2019—2020 г. и инвестиционните насоки, предоставени в контекста на европейския семестър, като се гарантират полезни взаимодействия и взаимно допълване с друго финансиране от ЕС. Освен това България ще се възползва от подкрепа в размер на 5,7 милиарда евро за периода 2023—2027 г. по линия на общата селскостопанска политика, която подкрепя социалната, екологичната и икономическата устойчивост и иновациите в селското стопанство и селските райони, като допринася за Европейския зелен пакт и гарантира дългосрочна продоволствена сигурност.

⁽⁵⁾ Европейски фонд за регионално развитие (ЕФРР), Европейски социален фонд плюс (ЕСФ+), Кохезионен фонд (КФ), Фонд за справедлив преход (ФСП), Interreg.

⁽⁶⁾ Текущи цени, източник: [Свободно достъпни данни във връзка със сближаването](#)

Графика А3.1: Европейски структурни и инвестиционни фондове за периода 2014—2020 г. — общ бюджет по фондове

1) Милиарда евро по текущи цени, % от общата сума

2) Данните за ЕЗФРСР се отнасят за периода 2014—2022 г.

Източник: Европейска комисия, Свободно достъпни данни във връзка със сближаването

През периода 2014—2020 г. от европейските структурни и инвестиционни фондове (ЕСИФ) в България са инвестирани 11,05 милиарда евро ⁽⁷⁾ от бюджета на ЕС. Общите инвестиции, включително националното финансиране, възлизат на 13,02 милиарда евро (графика А3.1), което представлява около 3,59 % от БВП за периода 2014—2020 г. и 66,03 % от публичните инвестиции ⁽⁸⁾. До 31 декември 2021 г. 88 % от общата сума бяха разпределени за конкретни проекти и 61 % бяха отчетени като изразходвани, като по този начин остават 5,02 милиарда евро, които да бъдат изразходвани

⁽⁷⁾ ЕСИФ включват фондовете на политиката на сближаване (ЕФРР, ЕСФ+, КФ, Interreg), както и Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР) и Европейския фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР). Съгласно правилото „N + 3“ средствата, заделени за периода 2014—2020 г., трябва да бъдат изразходвани най-късно до 2023 г. (до 2025 г. за ЕЗФРСР). Източник на данните: [Свободно достъпни данни във връзка със сближаването](#), крайна дата 31.12.2021 г. за ЕФРР, ЕСФ+, КФ, Interreg; крайна дата 31.12.2020 г. за ЕЗФРСР и ЕФМДР.

⁽⁸⁾ Публичните инвестиции са бруто образуване на основен капитал плюс капиталови трансфери, държавно управление.

до края на 2023 г⁽⁹⁾. От 11-те цели, които са от най-голямо значение за финансирането на политиката на сближаване в България, са опазването на околната среда и ефективното използване на ресурсите, конкурентоспособността на МСП, мрежовата инфраструктура в областта на транспорта и енергетиката и социалното приобщаване (общо 8,12 милиарда евро). До края на 2020 г. инвестициите по линия на политиката на сближаване подкрепяха 27 494 предприятия, подобриха водоснабдяването и пречистването на отпадъчните води за 300 000 души и финансираха 72 км нови пътища, включително трансевропейската транспортна мрежа. Европейският социален фонд (ЕСФ) инвестира над 1,5 милиарда евро за подобряване на качеството и достъпа до образование на всички равнища, подпомагане на заетостта и намаляване на бедността и социалното изключване. Чрез него бяха подкрепени над 500 000 души чрез подобряване на достъпа до заетост, включително възможности за повишаване на квалификацията и за преквалификация и по-добро социално приобщаване. В областта на образованието над 451 000 ученици бяха включени в извънкласни дейности, над 55 400 бяха включени в практическо обучение в реална работна среда, 8 300 ученици участваха в дейности за практическо обучение в реална работна среда, над 1 800 детски градини получиха подкрепа за осигуряване на среда за активно включване в системата на предучилищното образование (включително за ранна превенция на трудностите при ученето), а над 102 600 деца и ученици бяха включени в мерки за образователна интеграция и реинтеграция. Програмата на Фонда за европейско подпомагане на най-нуждаещите се лица (ФЕПНЛ) осигуряваше топли обеда за над 50 000 души месечно и средно всяка година 520 000 души и членове на техните семейства получаваха 290 000 хранителни пакета за срока на действие на програмата.

Графика А3.2: Принос на политиката на сближаване за ЦУР

1) Милиони евро по текущи цени

Източник: Европейска комисия, ГД „Регионална и селищна политика“

Фондовете на политиката на сближаване вече допринасят в голяма степен за постигането на ЦУР. В България фондовете на политиката на сближаване подкрепят 11 от 17-те ЦУР, като до 94 % от разходите допринасят за постигането на съответните цели.

По линия на REACT-EU в рамките на NextGenerationEU бяха предоставени 575,9 милиона евро допълнително финансиране за България по политиката на сближаване за периода 2014—2020 г., за да се гарантира балансирано възстановяване, да се създадат благоприятни условия за сближаване и да се предостави жизненоважна подкрепа за регионите, за да им се помогне да се справят с въздействието на COVID-19. REACT-EU предоставя на България подкрепа за училищното образование и здравеопазването, за да ѝ помогне да се справи с последиците от пандемията от COVID-19, както и да подпомогне МСП с работен капитал и да повиши енергийната им ефективност, да допринесе за режимите на работа с намалено работно време, да осигури храна за най-нуждаещите се лица и домашни грижи за възрастните хора и хората с увреждания.

⁽⁹⁾ Включително REACT-EU. Данни за ЕСИФ на адрес: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/BG>

По инвестиционната инициатива в отговор на коронавируса ⁽¹⁰⁾ на България бе предоставена първата спешна подкрепа от ЕС, за да ѝ се помогне да се справи с пандемията от COVID-19. С инициативата бе въведена изключителна гъвкавост, която позволи на България да преразпределя ресурси за незабавен отговор на кризата. Общо около 750 милиона евро бяха мобилизирани заедно с националното съфинансиране. Например България пренасочи ресурси за закупуване на предпазни средства и здравни материали, за укрепване на здравния персонал, за осигуряване на жизненоважен работен капитал за МСП, за подкрепа на схеми за временна заетост и за предоставяне на допълнителна помощ на възрастните и уязвимите хора.

България получи подкрепа по линия на Европейския инструмент за временна подкрепа с цел смекчаване на рисковете от безработица при извънредни обстоятелства (SURE) за финансиране на режими на работа с намалено работно време. През септември 2020 г. Съветът отпусна финансова помощ по линия на SURE на България в максимален размер от 511 милиона евро, които бяха изплатени до 25 май 2021 г. Смята се, че по SURE са подпомогнати приблизително 10 % от работниците и 5 % от предприятията в продължение на поне един месец през 2020 г. и 4 % от работниците и 2 % от предприятията през 2021 г., главно в областта на производството, хотелиерството и ресторантьорството и търговията на едро и дребно. Смята се, че България е спестила общо 0,03 милиарда евро от лихвени плащания в резултат на по-ниските лихвени проценти на SURE.

Европейската комисия се ангажира с предоставянето на съобразен с нуждите експертен опит чрез Инструмента за техническа подкрепа, за да помогне на България да разработи и осъществи реформи за стимулиране на растежа, включително за изпълнението на плана ѝ за възстановяване и устойчивост. От 2016 г. насам България е получила помощ чрез 51 проекта за техническа подкрепа. Проектите, осъществени през 2021 г.,

бяха насочени например към подпомагане на изпълнението на реформата на управлението на държавните предприятия или към ефективно ограничаване на рисковете от изпиране на пари и финансиране на тероризма. Комисията също така помогна на България да осъществи конкретни реформи по плана за възстановяване и устойчивост, например чрез подобряване на инструментите за предотвратяване и противодействие на корупцията. През 2022 г. новите проекти ще започнат да подкрепят, наред с другото, цялостните рамки за мониторинг, докладване, одит и контрол, както и методите за управление и координация на проектите на плана за възстановяване и устойчивост, и ще помогнат на България да прилага принципа за ненанасяне на значителни вреди.

България се възползва и от други програми на ЕС. Сред тях са **Механизмът за свързване на Европа**, който задели финансиране от ЕС в размер на 413,9 милиона евро за конкретни стратегически проекти в областта на транспортните мрежи, и „Хоризонт 2020“, която задели финансиране от ЕС в размер на 160,8 милиона евро.

⁽¹⁰⁾ Преразпределяне на средствата от ЕСИФ в съответствие с Регламент (ЕС) 2020/460 на Европейския парламент и на Съвета от 30 март 2020 г. и Регламент (ЕС) 2020/558 на Европейския парламент и на Съвета от 23 април 2020 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ 4: НАПРЕДЪК В ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СПЕЦИФИЧНИТЕ ЗА ДЪРЖАВАТА ПРЕПОРЪКИ

Комисията оцени специфичните за държавата препоръки (СДП) ⁽¹¹⁾ за периода 2019–2021 г., отправени към България в контекста на европейския семестър. В оценката са взети предвид действията на политиката, предприети от България до момента ⁽¹²⁾, както и ангажиментите, поети в плана за възстановяване и устойчивост (ПВУ) ⁽¹³⁾. На този ранен етап от изпълнението на плана за възстановяване и устойчивост по общо 53 % от подчастите от специфичните за държавата препоръки, насочени към структурните въпроси през 2019 г. и 2020 г., беше отбелязан „известен напредък“, а по 47 % беше отбелязан „ограничен напредък“ (вж. графика А4.1). През идните години се очаква значителен допълнителен напредък в изпълнението на структурните специфични за държавата препоръки във връзка с по-нататъшното изпълнение на плана за възстановяване и устойчивост.

Графика А4.1: Напредък на България по специфичните за държавата препоръки за периода 2019–2020 г. (цикъл на европейския семестър за 2022 г.)

Източник: Европейска комисия

⁽¹¹⁾ Специфични за държавата препоръки за 2021 г.: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1627675454457&uri=CELEX%3A32021H0729%2802%29>

Специфични за държавата препоръки за 2020 г.: [EUR-Lex - 32020H0826\(02\) - BG - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1627675454457&uri=CELEX%3A32020H0826%2802%29)

Специфични за държавата препоръки за 2019 г.: [EUR-Lex - 32019H0905\(02\) - BG - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?qid=1627675454457&uri=CELEX%3A32019H0905%2802%29)

⁽¹²⁾ Включително действия на политиката, докладвани в националната програма за реформи, както и в докладването по МВУ (шестмесечно докладване относно напредъка по изпълнението на ключовите етапи и целите, произтичащи от оценката на искането за плащане).

⁽¹³⁾ Държавите членки бяха приканени да изпълнят ефективно всички или значителна част от съответните специфични за всяка държава препоръки, отправени от Съвета през 2019 г. и 2020 г. в техните планове за възстановяване и устойчивост. В представената тук оценка на специфичните за държавата препоръки се взема предвид степента на изпълнение на мерките, включени в ПВУ, и на мерките, предприети извън ПВУ към момента на оценката. Мерките, предвидени в приложението към приетото решение за изпълнение на Съвета за одобряване на оценката на ПВУ, които все още не са приети, нито приложени, но се считат за надеждно обявени в съответствие с методиката за оценка на специфичните за всяка държава препоръки, дават основание за „ограничен напредък“. След като бъдат приложени, тези мерки могат да доведат до „известен/съществен напредък или цялостно изпълнение“ в зависимост от тяхната целесъобразност.

Таблица А4.1: Обобщаваща таблица за специфичните за държавата препоръки за 2019, 2020 и 2021 г.

България	Оценка през май 2022 г.*	Включване на СДП в ПВР до 2026 г.
2019 СДП1	Известен напредък	
Да подобри събирането на данъците чрез целенасочени мерки в областта като данъците върху горивата и труда.	Известен напредък	
Да модернизира корпоративното управление на държавните предприятия чрез приемането и привеждането в действие на бъдещото законодателство.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022 г. и 2023 г. нататък
2019 СДП 2	Известен напредък	
Да гарантира стабилността на банковия сектор чрез засилване на надзора	Съществен напредък	
насърчаване на адекватната оценка на активите, включително банковите обезпечения	Известен напредък	
и насърчаване на функциониращ в торичен пазар за необслужваните кредити.	Известен напредък	
Да гарантира ефективен надзор и прилагане на нормативната уредба за борба с изпирането на пари.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2021 г. нататък
Да укрепи небанковия финансов сектор чрез ефективно прилагане на основан на риска надзор	Съществен напредък	
наскоро приетите насоки за оценка	Известен напредък	
и надзора на ниво група.	Известен напредък	
Да извърши преглед на път на картата за справяне с установените пропуски в нормативната уредба за обявяване в несъстоятелност.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022 г. нататък
Да насърчава стабилността на сектора на автомобилното застраховане чрез преобладаване на пазарните предизвикателства и отслабване на структурни слабости.	Известен напредък	
2019 СДП 3	Ограничен напредък	
Да насочи вниманието на икономическата политика, свързана с инвестициите, към научните изследвания и иновациите.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023, 2024, 2025, 2026 г. нататък
в транспорт, по-специално към неговата устойчивост	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2020 г., 2022—2026 г. нататък
водите, отпадъците и енергийната инфраструктура и енергийната ефективност, като отчитане на регионалните различия	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2023—2026 г. нататък
и да подобрява бизнес средата.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023, 2025, 2026 г. нататък
2019 СДП4	Ограничен напредък	
Да подобри пригодността за заетост чрез засилване на уменията, включително на цифровите умения.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2020, 2022, 2023, 2024, 2026 г. нататък
Да повиши качеството, приложимостта на пазара на труда и приобщаващия характер на образованието и обучението, по-специално за ромите и другите групи в неравностойно положение.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2026 г. нататък
Да предприеме мерки за социално приобщаване чрез подобряване на достъпа до интегрирани социални услуги и услуги по заетостта	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023 г. нататък
и по-ефективно подпомагане на минималните доходи.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023, 2024, 2025, 2026 г. нататък
Да подобри достъпа до здравни услуги, включително чрез намаляване на пречките плащания от страна на пациентите и справяне с недостига на медицински специалисти.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023, 2026 г. нататък
2020 СДП1	Известен напредък	
В съответствие с общата клауза за дерогация да предприеме всички необходими мерки за ефективно справяне с пандемията, подобряване на икономиката и подпомагане на последващото възстановяване. Когато икономическите условия позволяват това, да проведат фискални политики, насочени към постигане на благоразумни средносрочни фискални позиции и гарантиране на устойчивостта на дълга, като същевременно засили инвестициите.	Вече не е приложимо	Не е приложимо
Да мобилизира достатъчно финансови ресурси за укрепване на устойчивостта, достъпността и капацитета на здравната система и да гарантира балансирано географско разпределение на здравните работници.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023, 2026 г. нататък
2020 СДП2	Ограничен напредък	
Да осигури подходяща социална закрила и основни услуги за всички	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023 г. нататък
и да засили активните политики по отношение на пазара на труда.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2020, 2022, 2023, 2024, 2026 г. нататък
Да подобри достъпа до работа от разстояние	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2023 г. нататък
и да насърчи цифровите умения	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2020, 2022, 2023, 2024, 2026 г. нататък
и равния достъп до образование.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2020, 2022, 2023, 2024, 2026 г. нататък
Да отстрани недостатъците по отношение на адекватността на схемата за минимален доход.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПВР от 2022, 2023, 2024, 2025, 2026 г. нататък
2020 СДП 3	Известен напредък	
Да рационализира и да ускори процедурите за предоставяне на ефективна подкрепа за МСП и самостоятелно заетите лица.	Съществен напредък	

(продължава на следващата страница)

Таблица (продължение)

като гарантира също така, че те имат непрекъснат достъп до финансиране и съвместни условия за плащане.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2022—2026 г. нататък
Да даде приоритет на гостове за изпълнение публични инвестиционни проекти	Ограничен напредък	
и да стимулира частните инвестиции, за да се ускори икономическото възстановяване.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2021—2026 г. нататък
Да съсредоточи инвестициите в областта на екологичния и цифровия преход, по-специално в областта на чистото и ефективно производство и използване на енергията и ресурсите.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2023—2026 г. нататък
екологичната инфраструктура	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2023—2026 г. нататък
и устойчивия транспорт, като допринася за постепенната декарбонизация на икономиката, включително във въгледобивните региони.	Ограничен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2022—2026 г. нататък
2020 СДП 4	Известен напредък	
Да сведе до минимум административната тежест за предприятията чрез подобряване на ефективността на публичната администрация	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2023 г., 2024, 2026 г. нататък
и укрепване на електронното управление.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2022—2026 г. нататък
Да гарантира ефективното функциониране на рамката за несъстоятелност.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2022, 2023 г., 2024, 2025, 2026 г. нататък
Да увеличи усилията за осигуряване на адекватна оценка и намаляване на риска, ефективен надзор и прилагане на рамката за борба с изпирването на пари.	Известен напредък	Подходящи мерки, планирани в ПБР от 2021 г. нататък
2021 СДП 1	Съществен напредък	
През 2022 г. да провежда подкрепяща фискална позиция, включително стимулираща Механизма за възстановяване и устойчивост, и да запази инвестициите, финансирани на национално равнище. Да държи под контрол растежа на текущите разходи, финансирани на национално равнище.	Пълно изпълнение	Не е приложимо
Когато икономическите условия позволят това, да провежда фискална политика, насочена към постигане на благоразумни средносрочни фискални позиции и гарантиране на фискална устойчивост в средносрочен план.	Съществен напредък	Не е приложимо
В същото време да увеличи инвестициите, за да стимулира потенциала за растеж. Да обърне специално внимание на състава на публичните финанси — от гледна точка както на приходите, така и на разходите в бюджета — и на качеството на бюджетните мерки, за да гарантира устойчиво и приобщаващо възстановяване. Да третира с приоритет устойчивите и увеличаващи растежа инвестиции, по-конкретно подкрепящи екологичния и цифровия преход.	Съществен напредък	Не е приложимо
Да даде приоритет на фискалните структурни реформи, които ще помогнат да се осигури финансиране за приоритетите на публичната политика и ще допринесат за дългосрочната устойчивост на публичните финанси, включително, когато е уместно, чрез подобряване на обхвата, адекватността и устойчивостта на системите за здравеопазване и социална закрила за всички.	Ограничен напредък	Не е приложимо

* Вж. бележка под линия 13

Източник: Европейска комисия

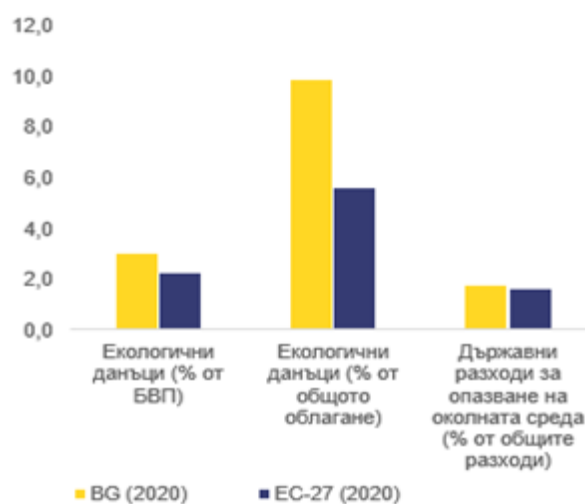
Европейският зелен пакт има за цел превръщането на ЕС в справедливо и благоденстващо общество с модерна, ресурсноефективна и конкурентоспособна икономика, в която през 2050 г. няма да има нетни емисии на парникови газове и икономическият растеж няма да зависи от използването на ресурси. Настоящото приложение представя моментна снимка на най-значителните и икономически значими промени в България в съответните гравивни елементи на Европейския зелен пакт. То се допълва от приложение 6 относно въздействието върху заетостта и социалното въздействие на екологичния преход и приложение 7 за аспектите на Зеления пакт, свързани с кръговата икономика.

С предприетите и взети до момента мерки България няма да успее да изпълни настоящите си цели за намаляване на емисиите на парникови газове до 2030 г. в секторите, които не са обхванати от схемата за търговия с емисии (СТЕ). Общите емисии на парникови газове в България остават приблизително на същото равнище от 2015 г. насам, макар и да намаляват значително в сравнение с равнището си от 1990 г. България надхвърли целта си за 2020 г. за емисиите за секторите извън СТЕ и се очаква да не изпълни както текущата, така и предложената цел за 2030 г. в рамките на пакета „Подготвени за цел 55“ за секторите извън СТЕ, дори ако бъдат приложени всички допълнителни мерки. Съгласно текущите практики за управление на земята в България се очаква до 2030 г. да няма развитие по отношение на нетните поглъщания. Освен това пътят на декарбонизация на страната в посока към дългосрочна неутралност по отношение на климата е **все още неясен и липсват съответни цели и планове.**

България отчита високо равнище на събиране на данъци за околната среда в сравнение със средното за ЕС. Това важи особено в областта на енергетиката, докато данъчното облагане на замърсяването, ресурсите и транспорта е доста ниско⁽¹⁴⁾. Държавните разходи за опазване на околната среда леко нарастват през последните няколко години, но с приблизително същия темп като общите държавни разходи. За България

съществуват значителни рискове, свързани с климата, за публичния бюджет, като застрахователното покритие за наводнения и горски пожари е доста ниско.

Графика A5.1: Фискални аспекти на екологичния преход — Данъчно облагане и държавни разходи за опазване на околната среда

Източник: Евростат.

Графика A5.2: Тема — Енергетика: Дял в енергийния микс (твърдо гориво, нефт, газ, ядрена енергия, възобновяеми енергийни източници)

1) Енергийният микс се основава на брутно вътрешно потребление и изключва топлинната енергия и електроенергията. Делът на възобновяемите енергийни източници включва биогоривата и невъзобновяемите отпадъци.

Източник: Евростат.

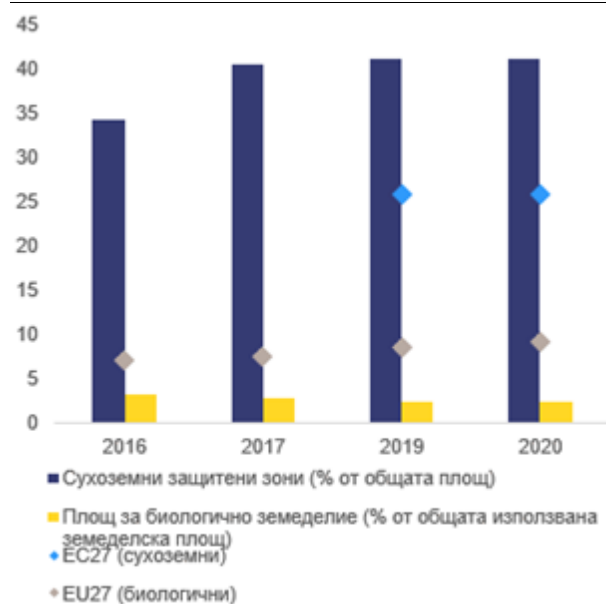
България е държавата членка, чието производство е най-енергоемко и с най-

⁽¹⁴⁾ За повече информация относно данъчното облагане вж. приложение 18.

интензивно отделяне емисии, като нейният енергиен микс все още се основава в голяма степен на изкопаемите горива. През 2020 г. 31 % от производството на електроенергия в страната се е основавало на лигнитни и каменни въглища, а природният газ е широко използван за отопление, охлаждане и промишлено потребление. Делът на brutното крайно потребление на енергия от възобновяеми източници достигна 23 % през 2020 г. В националния план в областта на енергетиката и климата се предлага национален принос в размер на 27 % от дела на крайното потребление на енергия от възобновяеми източници за постигане на целта на ЕС за 2030 г. Това е в съответствие с резултата от формулата в Регламент (ЕС) 2018/1999. Досега не е поет ангажимент за извеждане от експлоатация на въглищни електроцентрали.

По отношение на биологичното разнообразие и здравето на екосистемите има възможности за подобрене. С третия най-голям дял от територията си, определен за защитена зона, България докладва, че почти 80 % от нейните защитени местообитания са с лош природозащитен статус и малко под 11 % — с добър природозащитен статус. Видовете с добър природозащитен статус намаляват от 53 % през 2012 г. на 38 % през 2018 г. При 54 % от гнездящите видове птици в България обаче се наблюдават тенденции на краткосрочно нарастване или стабилизиране на популацията. С приблизително 2,3 % от площите, заети с биологично земеделие, България има третата най-ниска стойност за биологично земеделие, която е доста под средното равнище за ЕС. Поради това възможностите, които предлага биологичното земеделие, все още не са напълно проучени.

Графика А5.3: Тема — Биологично разнообразие
Защитени сухоземни зони и биологично земеделие

1) За сухоземните защитени зони липсват данни за 2018 г. и данни за средната стойност за ЕС (2016 г., 2017 г.)

Източник: ЕАОС (защитени сухоземни зони) и Евростат (биологично земеделие)

Що се отнася до замърсяването, качеството на въздуха в България продължава да буди сериозно безпокойство. Последните налични годишни оценки на Европейската агенция за околна среда (ЕАОС) ⁽¹⁵⁾ сочат около 10 600 случая на преждевременна смърт, дължащи се на концентрации на фини прахови частици, 290 — на концентрация на озон и 1 120 — на концентрация на азотен диоксид ⁽¹⁶⁾.

Преходът към устойчив транспорт продължава да бъде основно предизвикателство. Ограниченото развитие на транспортната инфраструктура и бавният напредък относно трансевропейската транспортна мрежа засягат икономическото и социалното развитие на България. Това допринася за значителни различия между различните региони и създава разделение между северната и южната половина на страната.

⁽¹⁵⁾ Европейска агенция за околна среда. [Air Quality in Europe – 2021 Report](#) (Качеството на въздуха в Европа — доклад от 2021 г.) Вж. подробности в този доклад по отношение на съответната методика, стр. 106.

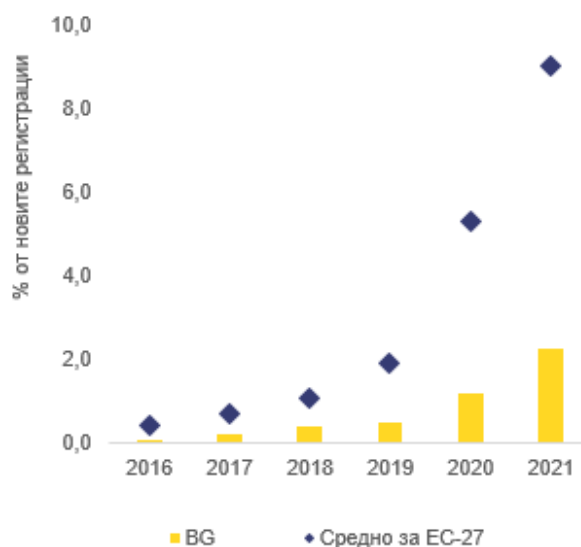
⁽¹⁶⁾ Тези данни се отнасят до въздействията на отделните замърсители и за да се избегне двойното отчитане, не могат да бъдат добавени, за да се получи сума.

Безопасността на движението по пътищата представлява значителен проблем. В България резултатите са едни от най-лошите в ЕС с 90 смъртни случая на милион жители през 2019 г. Налице е спешна необходимост от реформи за подобряване на прилагането на правилата, увеличаване на броя на проверките на превозните средства, насърчаване на осведомеността и инвестициите в инфраструктура/безопасност на превозните средства и премахване на участъците с най-голям брой произшествия, особено с оглед на целта за намаляване на жертвите с 50 % до 2030 г., в съответствие с рамката на ЕС за пътна безопасност.

Понастоящем данъците и таксите, свързани с транспорта, не покриват генерираните разходи. Разходите, възникнали от отрицателни външни ефекти в транспорта (произшествия, задръствания, замърсяване на въздуха, изменение на климата, шум и щети за местообитанията), се оценяват на около 7 милиарда евро годишно за автомобилния, железопътния и вътрешноводния транспорт, а общите приходи от всички видове сухопътен транспорт възлизат на около 4 милиарда евро (съответно 66 % и 46 % от разходите за пътници и товари).

Навлизането на леки автомобили с нулеви емисии в България е слабо, както и гъстотата на обществените електрически зарядни станции. Въпреки увеличаването на броя на превозните средства с нулеви емисии скоростта на преминаване към електрифициран автомобилен парк остава ниска в сравнение със средната стойност за ЕС. Същото важи и за разгръщането на инфраструктура за електрически превозни средства. Въпреки че броят на обществените зарядни станции се увеличи от 18 през 2015 г. на 531 през 2021 г., съотношението на обществените зарядни станции на 100 km² е едно от най-ниските в ЕС (0,63 на площ от 100 km²) и далеч под средното равнище от 13,54 на 100 km². Разрастването на инфраструктурата за зареждане обаче не се увеличава еднакво в целия ЕС, като малък брой държави членки са далеч напред относно гъстотата на мрежата (през 2021 г. делът на първите 8 държави членки е средно 40,6 обществени зарядни станции на 100 km²).

Графика A5.4: Тема — Мобилност
Дял на превозните средства с нулеви емисии

Превозните средства с нулеви емисии (леки автомобили) включват електрически превозни средства с акумулаторни батерии и горивни елементи (BEV, FCEV).

Източник: Европейската обсерватория за алтернативни горива

Таблица А5.1: Показатели в основата на напредъка по Европейския зелен пакт от макроикономическа гледна точка

Цел	Индикатор	Единица	2005			2019			2020			Цел			„Подготвени за цел 55“		
			2005	2019	2020	2005	2019	2020	2030	„със съществуващи мерки“	„с допълнителни мерки“	2030	„със съществуващи мерки“	„с допълнителни мерки“	2030	„със съществуващи мерки“	„с допълнителни мерки“
												БЪЛГАРИЯ			ЕС		
Цел за намаляване на емисиите извън схемата за търговия с емисии (1)	MTCO2eq; %; п.п. (2)		2005	17%	26%	0%	7	11	-10%	-5	1	Национален принос за целта на ЕС до 2030 г.					
			2005	2016	2017	2018	2019	2020									
			2005	2016	2017	2018	2019	2020									
Дял на енергията от възобновяеми източници в Брутен крайно енергопотребление (1)	%	Mise	9%	19%	19%	21%	22%	25%	27%								
			19,2	17,7	18,3	18,4	18,2	17,2	17,5								
			10,1	9,6	9,9	9,9	9,8	9,5	10,3								
Енергийна ефективност: първично енергопотребление (1)	Mise											27%					
												17,5					
												10,3					
Енергийна ефективност: крайно енергопотребление (1)	Mise											27%					
												17,5					
												10,3					
Фискални и финансови	%	%	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2018	2019	2020						
			3,0	3,0	2,8	2,6	3,0	3,0	2,4	2,4	2,2						
			10,2	10,2	9,4	8,8	9,9	9,9	6,0	5,9	5,6						
Имават	kg/EUR 100	%	1,95	1,90	1,93	1,89	1,90	1,75	1,66	1,70	1,61						
			2,06	0,58	0,45	0,45	-	-	0,42	0,38	0,41						
			0,3	0,5	0,5	0,5	0,6	-	5,69	5,7	-						
Енергийна	%	%	2 от 4 (лево увеличени спрямо предишното ниво от 1,8). Това е категория с нисък/среден риск (4 в висок риск).														
			59	57	61	58	56	52	79	76	69						
			1,54	1,44	1,45	1,55	1,25	1,20	0,32	0,31	0,30						
Енергийна	%	%	0,45	0,45	0,45	0,42	0,40	0,12	0,11	0,11							
			100,0	101,7	104,5	104,5	105,7	100,5	105,5	102,9	94,6						
			100,0	102,7	105,7	101,7	98,6	108,6	101,9	101,5	101,3						
Замърсяване	%	%	100,0	107,5	108,2	114,1	117,5	102,4	100,1	94,4							
			4,88	5,92	5,57	5,55	2,89	-	0,99	0,95	-						
			1972	1858	2076	1980	1606	-	863	762	-						
Биологично	%	%	89	151	204	167	170	120	99	-							
			31,3	32,7	29,7	29,8	29,8	-	21,7	20,7	-						
			-	34,5	40,5	-	41,0	-	-	25,7	25,7						
Мобилен	%	%	-	8,1	-	-	8,1	-	10,7	-							
			2,4	3,2	2,7	2,6	2,3	2,3	8,0	8,5	9,1						
			2000	2006	2006	2012	2012	2018	00,06	0,6	1,2	1,2	1,8				
Мобилен	%	%	3,7	3,9	3,2	3,2	13,0	11,0	5,0								
			2015	2016	2017	2018	2019	2020	2018	2019	2020						
			3,18	3,41	3,72	3,59	3,47	3,68	0,89	0,87	0,83						
Цифрова	%	%	0,0	0,0	0,2	0,4	0,5	1,0	1,9	5,4							
			45	45	13	17	21	19	8	8	12						
			71,1	71,2	71,2	71,2	71,2	-	55,6	56,0	-						
Цифрова	%	%	50,3	31,0	34,1	35,8	36,2	28,9	28,8	-							
			Година	В С	ЕС												
			2018	0,0	35,8												
Цифрова	%	%	2018	0,0	13,1												
			2021	67,9	65,9												

1) Целта за емисиите на парникови газове извън СТЕ за 2030 г. се основава на Регламента за разпределяне на усилията. Целите на „Подготвени за цел 55“ се основават на предложението на Комисията за повишаване на амбициите на ЕС в областта на климата до 2030 г. Цели за възобновяеми енергийни източници и енергийна ефективност и национален принос съгласно Регламента относно управлението (Регламент (ЕС) 2018/1999). 2) Отдалечеността от целта е разликата между целта на държавите членки за 2030 г. съгласно Регламента за разпределяне на усилията и прогнозните емисии, съответно при съществуващите мерки и при допълнителните мерки, като процент от емисиите през базовата 2005 г. 3) Процент от общите приходи от данъци и осигурителни вноски (с изключение на условните осигурителни вноски). Приходите от СТЕ са включени в приходите от данъци, свързани с околната среда (през 2017 г. те възлизат на 1,5% от общите приходи от данъци, свързани с околната среда на равнище ЕС). 4) Покрива разходите за бруто образуване на основен капитал, които ще се използват за производството на услуги за опазване на околната среда (т.е. намаляване и предотвратяване на замърсяването), обхващащи всички сектори, т.е. държавно управление, промишленост и специализирани доставчици. 5) Показателят за пропуските в опазването на климата е част от европейската стратегия за адаптиране (февруари 2021 г.) и се определя като дела на незастрахованите икономически загуби, причинени от свързани с климата бедствия. 6) Серни оксиди (еквивалент на SO2), амоняк, прахови частици < 10 µm, азотни оксиди общо за икономиката (разделено на БВП). 7) Услуги за транспорт и складиране (раздел Н по NACE) 8) Превозните средства с нулеви емисии включват електрически превозни средства с акумулаторни батерии (BEV) и електрически превозни средства с горивни елементи (FCEV). 9) Доклад на Европейската комисия (2019 г.) „Сравнителен анализ (бенчмаркинг) за въвеждането на интелигентно измерване на енергопотреблението в ЕС-28“. 10) Европейска комисия (2021 г.). Всяка година DESI беше преизчисляван за всички държави за предходните години, за да се отразят възможни промени в избора на показатели и корекциите в основните данни. Поради това резултатите и класирането на държавите може да се различават в сравнение с предходни публикации.

Източник: Евростат, JRC, Европейска комисия, EAOC, EAFO

Екологичният преход включва не само подобрения на екологичната устойчивост, но и значително социално измерение.

Мерките в това отношение включват възможността за устойчив растеж и създаване на работни места, но трябва също така да се гарантира, че никой не е изоставен и че всички групи в обществото се възползват от прехода. За екологичния преход на България би могло да се използва развитието на възобновяеми източници на енергия като вятърна, слънчева и геотермална енергия. В същото време България продължава да разчита в голяма степен на въглищни електроцентрали, в резултат на което групите с по-ниски доходи и някои територии вероятно ще бъдат изправени пред предизвикателства, свързани с прехода.

В ПВУ на България са очертани мерки в подкрепа на справедлив екологичен преход. Мерките, предвидени в плана за борба с енергийната бедност, която засяга около една трета от българското население, включват разработване на определение и критерии за идентифициране на енергийно бедните домакинства като част от Закона за енергетиката, в контекста на либерализирането на пазара и финансирането на проекти за енергийна ефективност. В ПВУ също така се предвижда създаването на Национален фонд за декарбонизация, както и увеличаването на инвестициите в енергийната ефективност на многофамилните жилищни сгради. Планирани са някои инвестиции в проекти за енергия от възобновяеми източници, включително за жилищни сгради. Те са съчетани с действия за насърчаване на производството на енергия от възобновяеми източници с оглед постигане на екологичните цели на България за 2030 г. Във взаимодействие с Механизма за възстановяване и устойчивост (МВУ), Европейският социален фонд плюс (ЕСФ+) ще спомогне за отключване на потенциала на екологосъобразните умения и работни места, а Фондът за справедлив преход (1,3 милиарда евро; текущи цени) ще спомогне за смекчаване на социалното въздействие на прехода в три български региона ⁽¹⁷⁾ (вж. приложение 3). Интегрираният национален план

⁽¹⁷⁾ Региони на ниво NUTS3 Стара Загора (плюс 10 допълнителни засегнати съседни общини по отношение на работници, пътуващи до работното място), Кюстендил и Перник — в очакване Комисията да одобри териториалните планове за справедлив преход.

в областта на енергетиката и климата от 9 март 2020 г. представя до известна степен анализ на въздействието на планираните мерки върху заетостта, уменията и социалната сфера. В него също така се предлагат някои мерки за справяне с енергийната бедност, като се осигуряват защитата и енергийните гаранции за уязвимите потребители, включително предоставянето на целеви квоти за отопление, както и механизъм за тяхната защита в процеса на либерализиране на цените на електроенергията.

Българската икономика постоянно намалява въглеродния си отпечатък, свързан с производството, но остава една от икономиките на ЕС с най-голям въглероден интензитет. Интензитетът на емисиите ѝ на парникови газове (като брутна добавена стойност) намаля с над една трета между 2015 г. и 2020 г., но все още е около четири пъти по-голям от средното равнище за ЕС. Въглеродният отпечатък на работник също бележи низходяща тенденция — при стойност от 14,22 тона той е малко над средното равнище за ЕС (13,61 тона) (вж. фигура 1). Сред западащите сектори, характерни за българската икономика, са добивът на каменни и лигнитни въглища и производството на електроенергия от изкопаеми горива. Мерките за повишаване на квалификацията и за преквалификация са особено важни в това отношение (вж. приложение 15). Делът на заетостта в енергоемките сектори (като металургията, химическата промишленост и неметалните минерали) до голяма степен съответства на средния за ЕС, като само производството на неметални минерали е над средното равнище за ЕС. Обратно, работните места в сектора на екологичните стоки и услуги представляват значително по-малък дял от заетостта (1,4 % спрямо 2,1 % в ЕС) ⁽¹⁸⁾. Потенциалът за вятърна и слънчева енергия, както и подобренията на енергийната ефективност разкриват допълнителни възможности за екологосъобразни работни места ⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁸⁾ Понастоящем не съществува общо за целия ЕС определение за екологосъобразни работни места. Секторът на екологичните стоки и услуги е само икономически сектор, който генерира екологични продукти, т.е. стоки и услуги, произведени с цел опазване на околната среда или управление на ресурсите.

⁽¹⁹⁾ <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC126047>

Населението в трудоспособна възраст в България намалява през последното десетилетие, което допринася за увеличаване на недостига на работна ръка (вж. приложение 12). В няколко сектора, по-специално производството и туризма, е установен недостиг на работна ръка, свързан с прехода към неутрална по отношение на климата икономика (Eurofound, 2021 г.).

Що се отнася до социалното измерение на екологичния преход, осигуряването на достъп до основни транспортни и енергийни услуги е трудно. През 2020 г. делът на населението, изложено на риск от бедност в селските райони, беше 36,3 %, което е доста над средното равнище за ЕС (18,8 %) и е сред най-високите в ЕС ⁽²⁰⁾. Намалява делът на населението, което не е в състояние да поддържа домовете си достатъчно топли. Той обаче остава един от най-големите в ЕС (27,5 % спрямо средно равнище от 7,4 % в ЕС през 2020 г.). Най-силно засегнати са групите с по-ниски доходи (графика А6.2). Средният въглероден отпечатък на първите 10 % от населението с най-големи емисии е 5 пъти по-голям от този на последните 50 % от населението по отношение на изпускането на емисии.

Данъчните системи са от решаващо значение за гарантиране на справедлив преход към неутралност по отношение на климата⁽²¹⁾. Приходите на България от общите екологични данъци леко нараснаха от 2,95 % от БВП през 2015 г. на 2,99 % през 2019 г. и останаха относително стабилни през 2020 г. (в сравнение с 2,24 % в ЕС). Данъчната тежест върху труда за лицата с ниски доходи ⁽²²⁾ се увеличи от 33,6 % на 34,9 % от 2015 г. до 2018 г. (без промяна през 2021 г.) в сравнение с 31,9 % в ЕС през 2021 г. (вж. приложение 18).

Графика А6.1: Предизвикателства, свързани със справедливия екологичен преход

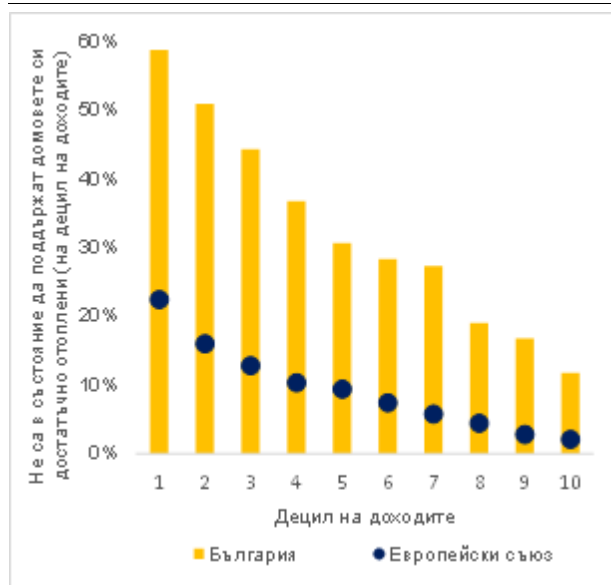
Числата са нормализираните резултати на показателя спрямо средните стойности за ЕС-27

1) Парникови газове в тонове на евро брутна добавена стойност (ДЧ/ЕС)

2) Дял на населението в селските райони, изложено на риск от бедност (ДЧ/ЕС)

Източник: Евростат, Световна база данни за неравенството

Графика А6.2: Енергийната бедност по децил на доходите

Източник: Проучване EU-SILC на Евростат (2020 г.)

⁽²⁰⁾ Въз основа на COM (2021) 568 final като заместител на потенциалните предизвикателства в областта на транспорта в контекста на екологичния преход.

⁽²¹⁾ COM(2021) 801 final.

⁽²²⁾ Данъчна тежест за едно работещо лице в размер на 50 % от националната средна работна заплата (база данни за показателите за данъците и обезщетенията, Европейска комисия/ОИСР).

ПРИЛОЖЕНИЕ 7: ЕФЕКТИВНО ИЗПОЛЗВАНЕ НА РЕСУРСИТЕ И ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ

Ефективното използване на ресурсите е от ключово значение за гарантиране на конкурентоспособността и отворената стратегическа автономност, като същевременно се сведе до минимум въздействието върху околната среда.

Екологичният преход представлява огромна възможност за европейската промишленост, тъй като води до създаване на пазари за чисти технологии и продукти. Той ще се отрази на цялата верига на стойността в сектори като енергетиката и транспорта, строителството и санирането, храните и електрониката, като ще подпомогнат създаването на устойчиви, местни и добре платени работни места в Европа.

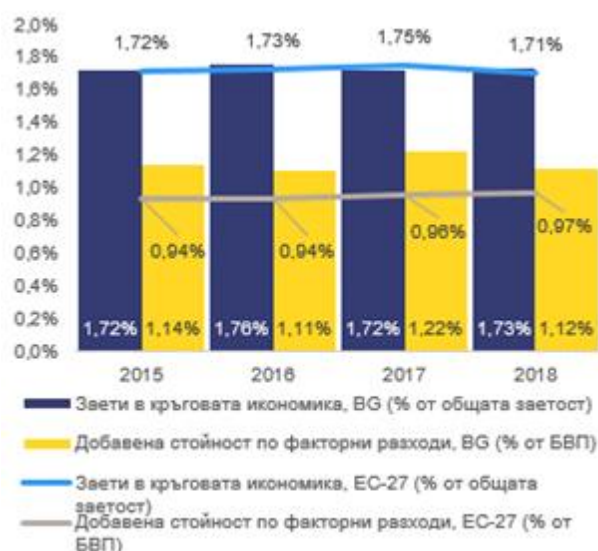
България е сред държавите членки, които изостават най-много в прилагането на мерките за кръговата икономика. Процентът на кръгово използване на материалите в страната беше 2,6 % през 2020 г., около 5 пъти по-нисък от средния за ЕС (12,8 %). България все още не разполага с официална стратегия за кръгова икономика, въпреки че разработва такава. В същото време кръговата икономика придоби все по-голямо значение поради необходимостта не само да се подкрепи екологичният преход, но и стратегическата автономност на България.

Българската икономика е сред тези с най-голям интензитет на ресурсите в ЕС и

изостава от държавите членки при прилагането на принципа на кръговата икономика и при изпълнението на екоиновационни дейности.

Производителността на ресурсите в ЕС е 2,23 стандарта на покупателна способност (СПС) на килограм, но към 2020 г. в България тя все още беше 0,82 СПС на килограм.

Графика А7.1: Икономическо значение и разширяване на кръговата икономика — Заетост и добавена стойност в секторите на кръговата икономика

Източник: Евростат.

Таблица А7.1: Избрани показатели за ефективно използване на ресурсите

ПОДОБЛАСТ НА ПОЛИТИКАТА	2015	2016	2017	2018	2019	2020	ЕС-27	Последна година ЕС-27
Кръговост								
Производителност на ресурсите (паритет на покупателна способност (ППС) на килограм)	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	0,8	2,2	2020
Материалоемкост (kg/EUR)	1,6	1,4	1,3	1,3	1,2	1,2	0,4	2020
Процент на кръгово използване на материалите (%)	3,1	4,4	3,5	2,5	2,3	2,6	12,8	2020
Отпадъци върху използването на суровините (тонове/глава от населението)	20,8	18,1	20,7	22,9	22,9	-	14,6	2019
Отпадъци								
Генериране на отпадъци (kg/глава от населението, общо отпадъци)	-	16 907	-	18 470	-	-	5 234	2018
Депониране (% от общото количество обработени отпадъци)	-	83,2	-	80,4	-	-	38,5	2018
Степен на рециклиране (% от битовите отпадъци)	29,4	31,8	34,6	31,5	-	-	47,8	2020
Опасни отпадъци (% от битовите отпадъци)	-	11,1	-	10,4	-	-	4,3	2018
Конкурентоспособност								
Брутна добавена стойност в сектора на екологичните стоки и услуги (% от БВП)	1,82	1,92	1,92	1,89	2,83	-	2,32	2019
Частни инвестиции в кръговата икономика (% от БВП)	1,82	1,92	1,93	1,9	-	-	0,12	2018

Източник: Евростат.

С индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото (DESI) се проследява напредъкът на държавите — членки на ЕС, в областта на цифровите технологии. Областите на човешкия капитал, цифровата свързаност, интегрирането на цифровите технологии от предприятията и предоставянето на цифрови обществени услуги представляват четирите основни аспекта на цифровото десетилетие ⁽²³⁾. В настоящото приложение се описват резултатите на България във връзка с DESI.

Приносът на България за постигането на целите в областта на цифровите технологии в нейния план за възстановяване и устойчивост възлиза на близо 1,6 милиарда евро, което представлява 25,8 % от общия размер на отпуснатите средства по плана. Мерките са насочени към повишаване на цифровите умения на населението, подобряване на цифровата свързаност, цифровизация на обществените услуги и подкрепа за цифровизацията на предприятията.

България отчита слаби резултати по отношение на измерението на DESI „човешки капитал“. Едва около една трета от населението на България притежава основни цифрови умения, което е най-ниското ниво в ЕС. Процентът на специалистите в областта на ИКТ също е един от най-малките в ЕС, въпреки че делът на жените специалисти в областта на ИКТ е най-голям.

България постига по-добри резултати в областта на цифровата свързаност. Страната показва резултати над средните за ЕС по отношение на покритието на фиксирани мрежи с много голям капацитет, но под средните за ЕС по отношение на покритието на мобилни широколентови мрежи, докато предоставянето на радиочестотен спектър за 5G е слабо (25 % в сравнение със средната стойност за ЕС от 56 %). Положително е, че цените на широколентовия достъп са едни от най-ниските в ЕС, с резултат 86 в сравнение със средната стойност за ЕС от 73 ⁽²⁴⁾.

България отчита много слаби резултати по отношение на измерението на DESI „интегриране на цифровите технологии“. Едно от основните предизвикателства е въвеждането на цифрови технологии в предприятията (главно МСП), където процентът е един от най-ниските в ЕС. Въвеждането на модерни технологии (като големи информационни масиви, изчисления в облак и изкуствен интелект) също е много слабо.

България отчита много слаби резултати по отношение на измерението на DESI „цифрови обществени услуги“. Резултатът е много под средния за ЕС за цифровите обществени услуги за гражданите (59 спрямо 75), но е близо до средното за ЕС равнище за предприятията (76 спрямо 82). Процентът на потребителите на електронно управление също е в застой през последните години — 36 % в сравнение със средната стойност за ЕС от 64 %. Използването на отворени данни също е по-слабо от средното за ЕС, но само с 3 процентни пункта.

⁽²³⁾ Съобщение „Цифров компас до 2030 г.: Европейският път за цифровото десетилетие“, COM(2021) 118 final.

⁽²⁴⁾ Източник: Комитет за регулиране на съобщенията въз основа на iDATE

Таблица А8.1: Ключови показатели на индекса за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото

	България			ЕС	ЕС - върхови резултати
	DESI 2020	DESI 2021	DESI 2022	DESI 2022	DESI 2022
Човешки капитал					
Поне базови цифрови умения	NA	NA	31%	54%	79%
‰ лица			2021	2021	2021
ИКТ специалисти	3,1%	3,3%	3,5%	4,5%	8,0%
‰ заети лица на възраст 15-74 г.	2019	2020	2021	2021	2021
ИКТ специалисти жени	28%	28%	28%	19%	28%
‰ ИКТ специалисти	2019	2020	2021	2021	2021
Свързаност					
Покритие на фиксирана мрежа с много голям капацитет	65%	75%	85%	70%	100%
‰ от домакинствата	2019	2020	2021	2021	2021
Покритие на 5G (*)	NA	0%	40%	66%	99,7%
‰ населени площи		2020	2021	2021	2021
Интегриране на цифровите технологии					
МСП с поне базово ниво на цифров интензитет	NA	NA	25%	55%	86%
‰ МСП			2021	2021	2021
Големи данни	7%	6%	6%	14%	31%
‰ предприятия	2018	2020	2020	2020	2020
Облак	NA	NA	10%	34%	69%
‰ предприятия			2021	2021	2021
Изкуствен интелект	NA	NA	3%	8%	24%
‰ предприятия			2021	2021	2021
Цифрови обществени услуги					
Цифрови обществени услуги за гражданите	NA	NA	59	75	100
Резултат (0 до 100)			2021	2021	2021
Цифрови обществени услуги за предприятията	NA	NA	76	82	100
Резултат (0 до 100)			2021	2021	2021

(*) Показателят за 5G покритие не измерва опита на потребителите, който може да бъде повлиян от различни фактори, като например вида на използваното устройство, условията на околната среда, броя на потребителите, които използват мрежата едновременно, и капацитета на мрежата. 5G покритието се отнася до процента на населените места, докладван от операторите и националните регулаторни органи.

Източник: Индекс за навлизането на цифровите технологии в икономиката и обществото.

В настоящото приложение е представен общ преглед на резултатите на българската система за научни изследвания и иновации. Според изданието от 2021 г. на Европейския сравнителен доклад за иновациите ⁽²⁵⁾ България е нововъзникващ иноватор и среща трудности при намаляването на различията между нея и лидерите на ЕС в областта на иновациите. Общият интензитет на научноизследователската и развойната дейност (НИРД) е бил 0,85 % от БВП през 2020 г., което все още е далеч под средната стойност за ЕС-27 от 2,32 %.

Ниските равнища на публични и частни инвестиции в научни изследвания и иновации продължават да оказват влияние върху потенциала на България за научни изследвания и иновации. Интензитетът на публичната научноизследователска и развойна дейност остава един от най-ниските в ЕС — 0,27 % от БВП. Резултатите на страната са слаби и по отношение на разходите на предприятията за НИРД (0,58 % през 2020 г.). За да преодолее това основно предизвикателство, България обяви намерението си постепенно да увеличава публичните разходи за НИРД, така че целта от 1 % от БВП да бъде постигната през 2025 г. За постигането на тази цел, както и на новата цел за 2030 г. за брутни разходи за научноизследователска и развойна дейност (GERD) от 3 % от БВП, ще е необходимо значително и непрекъснато увеличаване на финансирането за наука и иновации.

Освен предизвикателствата, произтичащи от недостатъчното финансиране на НИРД, българската система за научни изследвания и иновации все още страда от структурни недостатъци, което възпрепятства потенциалния принос на научните изследвания и иновациите за производителността и икономическия растеж. Високата степен на институционална разпокъсаност на публичната научна база е основна пречка за подобряване на научните постижения. Делът на научните публикации на страната в рамките на първите 10 % най-често цитирани научни публикации в световен мащаб

е най-малкият в ЕС (2,6 % през 2018 г.), като се наблюдава низходяща тенденция от 2010 г. насам. Връзките между науката и бизнеса не са достатъчно развити, както е видно от малкия дял на публично-частните съвместни научни публикации, който остава далеч под средния за ЕС (5,3 % в сравнение с 9,05 %). Българските изобретатели подават малък брой патенти (0,5 заявки за патенти на милиард БВП в сравнение със средната стойност за ЕС от 3,5), което прави местната промишленост силно зависима от вноса на технологии и капитал от знания. Положителен е фактът, че заетостта в бързоразвиващите се предприятия в иновативните сектори (% от общата заетост) е над средната за ЕС.

⁽²⁵⁾ Европейски сравнителен доклад за иновациите, 2021 г., Профил по държави: България, <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/45907?locale=bg>

Таблица А9.1: Ключови показатели в областта на научните изследвания, развойната дейност и иновациите

България	2010	2015	2018	2019	2020	Общ годишен темп на растеж 2010-20	ЕС средно
Ключови показатели							
Интензитетът на НИРД (GERD като % от БВП)	0,56	0,95	0,75	0,83	0,85	4,2	2,32
Публични разходи за НИРД като % от БВП	0,20	0,25	0,21	0,27	0,27	-0,2	0,70
Разходи на предприятията за НИРД (BERD) като % от БВП	0,20	0,7	0,54	0,56	0,50	7,4	1,53
Качество на системата за научни изследвания и иновации							
Научни публикации на държавата в 10 % от най-цитираните публикации в света като % от общите публикации на държавата	3,1	2,4	2,6	:	:	-2,2	9,9
Заявки за патенти по РСТ на милиард БВП (в ЛПС)	0,3	0,6	0,5	:	:	4,6	3,5
Сътрудничество между академичните и бизнес средите							
Публично-частни съвместни научни публикации като % от общите публикации	4,6	6,2	5,6	5,2	5,3	1,6	9,05
Човешки капитал и наличност на способности							
Наскоро дипломирани лица в областта на науките и инженерството на хиляда души от населението, 25-34 г.	11,4	11,4	9,1	9	:	-4,6	16,3
Публична подкрепа за разходите на предприятията за НИРД (BERD)							
Обща подкрепа от публичния сектор за BERD като % от БВП	:	0,025	:	0,010	:	10,3	0,196
Зелени иновации							
Дял на свързаните с околната среда патенти в общия брой заявки за патенти по РСТ (%)	10,2	20,7	16,6	:	:	6,3	12,0
Финанси за иновации и икономическо обновяване							
Рисков капитал (пазарна статистика) като % от БВП	0,015	0,011	0,011	0,009	0,01	-3,6	0,054
Заетост в бързо растящи предприятия в иновативни сектори (% от общата заетост)	6,2	6,6	7	6,6	:	0,0	5,5

Източник: ГД „Научни изследвания и иновации“ — Обща служба за стратегии и прогнози в областта на научните изследвания и иновациите — отдел на главния икономист. По данни на: Евростат, ОИСР, ГД „Съвместен изследователски център“, Science-Metrix (база данни „Scopus“ и статистическа база данни на ЕПВ за патентите), Invest Europe.

Растежът на производителността е основен фактор за икономическия просперитет, благополучието и сближаването в дългосрочен план ⁽²⁶⁾. Основен източник на производителност за икономиката на ЕС е добре функциониращият единен пазар, в рамките на който са гарантирани лоялната и ефективна конкуренция и благоприятната за бизнеса среда и на който малките и средните предприятия (МСП) могат да работят и да въвеждат иновации без затруднения. Предприятията и промишлеността разчитат в голяма степен на стабилните вериги на доставки и са изправени пред затруднения в снабдяването, които оказват отрицателно въздействие върху равнищата на производителност на предприятията, заетостта, оборота и навлизането на пазара и излизането от него. Това може да окаже въздействие върху способността на държавите членки да постигнат резултати по отношение на екологичната и цифровата трансформация на Европа.

Производителността на труда в България остава на равнище от около половината от средната стойност за ЕС. Ръстът на производителността на труда се увеличи до 3,6 % през 2019 г., но поради пандемията от COVID-19 намаля до 0,3 % през 2020 г. Малък растеж бе запазен главно в професионалните, научните и техническите услуги, както и в търговията на едро и дребно — главно поради изкуственото поддържане на заетост по време на пандемията — и в минната промишленост. През 2021 г. възстановяването на производителността нарасна, като общата факторна производителност бързо възобнови темпа си отпреди пандемията. Подкрепата по линия на ПВУ и политиката на сближаване за дейностите в областта на научните изследвания и иновациите може да доведе до голямо повишаване на производителността през следващите години. Постоянните структурни проблеми обаче засягат производителността и конкурентоспособността.

Въпреки някои подобрения бизнес средата все още не е напълно благоприятна за инвестиции. Достъпът до финансиране се е влошил за българските дружества, а делът на отказаните заеми е нараснал. Около 15 % от МСП не са успели да получат заема, който са поискали. ⁽²⁷⁾

⁽²⁶⁾ [Годишен обзор на устойчивия растеж](#)

⁽²⁷⁾ Проучване относно достъпа на предприятията до финансиране (SAFE), 2021 г.

Финансирането със собствен капитал остава ограничено, като инвестициите в рисков капитал са около 0,01 % от БВП ⁽²⁸⁾. Очаква се мерките по ПВУ и по европейските структурни и инвестиционни фондове да доведат до подобрения. Мерките за ликвидност, въведени от правителството по време на пандемията, забавиха броя на фалитите. Нормативната уредба в областта на несъстоятелността обаче се нуждае от допълнителни подобрения, за да се избегне блокирането на ресурси в непродуктивни дружества. Това е разгледано в ПВУ. Динамиката на бизнеса също така е засегната от недостига на работна ръка — като 27 % от дружествата са изправени пред пазарен натиск ⁽²⁹⁾, доста над средното за ЕС — както и от административната тежест и регулаторните пречки. Инвестициите в страната остават слаби — 19,2 % от БВП.

Българската икономика е добре интегрирана в единния пазар, но все още съществуват някои пречки. Професиите на адвокати, архитекти, инженери и екскурзоводи са по-регулирани от средното за ЕС и ненужните ограничения не са взети под внимание. Конкуренцията при обществените поръчки продължава да бъде предизвикателство, като голяма част от процедурите протичат без покани за представяне на оферти (29 %) или само с един участник (26 %). При над 80 % от публичните търгове цената е единственият критерий за възлагане, което ограничава възможността за придобиване на по-качествени или по-устойчиви продукти и услуги. В ПВУ на България са включени конкретни мерки за справяне с някои от тези ключови проблеми.

България има отворена икономика, добре интегрирана в световните вериги за създаване на стойност, но вътрешната добавена стойност на износа е все още ниска. Страната участва по-активно в сглобяването и преработването на суровини от други държави, но като цяло икономиката ѝ е сравнително по-слабо засегната от смущенията в световните вериги на доставки, вероятно поради относителната диверсификация на промишленото производство. 7 % от дружествата съобщават за недостиг на материали в сравнение със средна стойност за ЕС от 26 %.

⁽²⁸⁾ InvestEurope.

⁽²⁹⁾ Проучване на ГД „Икономически и финансови въпроси“ сред потребителите и предприятията.

Таблица А10.1: Ключови показатели за единния пазар и промишлеността

ПОДОБЛАСТ НА ПОЛИТИКАТА	ИМЕ НА ПОКАЗАТЕЛ	ОПИСАНИЕ	2021	2020	2019	2018	2017	Темпове на растеж	Средно за ЕС -27*
ВОДЕЩИ ПОКАЗАТЕЛИ									
Икономическа структура	Добавена стойност при източника (вътрешна)	ДС, която зависи от вътрешните междинни ресурси, % [Източник: ОИСР (Т/А), 2018]				58,48			62,6%
	Добавена стойност при източника (ЕС)	ДС, внесена от останалата част на ЕС, % [Източник: ОИСР (Т/А), 2018]				22,02			19,7%
	Добавена стойност при източника (извън ЕС)	% ДС, внесена от останалата част на света, % [Източник: ОИСР (Т/А), 2018]				19,5			17,6%
Разходна конкурентоспособност	Цена на енергията на производителя (промишленост)	Индекс (2015= 100) [Източник: Евростат, sts_inppd_a]	137,3	111,9	114,5	107,7	100,2	37,0%	127,3
УСТОЙЧИВОСТ									
Недостиг/прекъсване на веригата на доставки	Недостиг на материали чрез използване на данни от изследването	Средно предприятия (по сектори), изправени пред ограничения, % [Източник: ЕС FIN CB5]	7	4	4	5	4	75%	26%
	Недостиг на работна ръка чрез използване на данни от изследването	Средно предприятия (по сектори), изправени пред ограничения, % [Източник: ЕС FIN CB5]	27	28	44	44	35	-23%	14%
	Секторни цени на производител	Средна стойност (по сектори), 2021= в сравнение с 2020= и 2019=, индекс [Източник: Евростат]						5,9%	5,4%
Стратегически и зависимости	Концентрация в избрани суровини	Концентрация на вноса — кошница от суровини от изключителна важност, индекс [Източник: COMEXT]	0,16	0,14	0,15	0,16	0,16	0%	17%
	Инсталирани мощности за производство на електроенергия	Дял на електроенергията от възобновяеми източници от общия капацитет, % [Източник: Евростат, plq_el_erc]		47,8	46,3	46,0	48,1	-1%	47,8%
Динамика на инвестициите	Нетни частни инвестиции	Промяна в размера на частния капитал, без амортизация, % от БВП [Източник: Ameco]		4,1	4,5	4,6	4,6	-10,9%	2,6%
	Нетни публични инвестиции	Промяна в размера на публичния капитал, без амортизация, % от БВП [Източник: Ameco]		1,1	0,8	0,4	-0,5	-320%	0,4%
ЕДИНЕН ПАЗАР									
Интеграция на единния пазар	Търговия в рамките на ЕС	Съотношение на търговията в рамките на ЕС към търговията с държави извън ЕС, индекс [Източник: Ameco]	1,72	1,72	1,67	1,74	1,62	6,0%	1,59
Рестриктивност на професионалните услуги	Показател за регулаторна рестриктивност	Рестриктивност на достъпа до регулирани професии и тяхното упражняване (професии с по-висока от медианата рестриктивност) от 7-те професии, анализирани в SW D (2021) 185 [Източник: SW D (2021)185; SW D (2016)436 final]	4	3	3	3	3	33,3%	3,37
Признаване на професионални квалификации	Решения за признаване без обезщетение	Специалисти, квалифицирани в друга ДЧ на ЕС, които кандидатстват в приемащата ДЧ, % спрямо общия брой решения, взети от приемащата ДЧ [Източник: База данни за регулираните професии]	1,3						45%
Съответствие — сътрудничество между ЕК и ДЧ	Транспониране — като цяло	5 подпоказателя, сбор от резултатите [Източник: информационно табло за единния пазар]						Средно	Средно
	Нарушения — като цяло	4 подпоказателя, сбор от резултатите [Източник: информационно табло за единния пазар]						Средно	Средно
Защита на инвестициите	Доверие в защитата на инвестициите	Дружествата са уверени, че техните инвестиции са защитени от законодателството и съдилищата на ДЧ, ако нещо се обърне, % от всички запитани дружества [Източник: Експресно проучване на Евробарометър № 704]	37						56%
БИЗНЕС СРЕДА — МСП									
Демография на бизнеса	Несъстоятелност	Индекс (2015= 100) [Източник: Евростат, sts_fb_a]		107,90	129,30	118,00	126,70	-14,8%	70,10
	Търговски регистрации	Индекс (2015= 100) [Източник: Евростат, sts_fb_a]		70,6	93,6	100,3	103,7	-31,9%	105,6
Достъп до финансиране	Просрочени плащания	Дял на МСП, които са претърпели просрочени плащания през последните 6 месеца, % [Източник: SAFE]	32,4	30,3	34,5	n.a.	n.a.	-5,8%	45%
	Индекс на достъпа на ЕИФ до финансиране — заем	Комбинирано: Външно финансиране на МСП през последните 6 месеца, индекс от 0 до 1 (колкото по-висок, толкова по-добре) [Източник: Индекс на достъпа на ЕИФ до финансиране]		0,47	0,41	0,27	0,25	92,0%	0,56
	Индекс на достъпа на ЕИФ до финансиране — собствен капитал	Комбинирано: ВВ/БВП, ПП/БВП, МСП, излизащи собствен капитал, индекс от 0 до 1 (колкото по-висок, толкова по-добре) [Източник: Индекс на достъпа на ЕИФ до финансиране]		0,06	0,05	0,1	0,07	-9,9%	18%
	% на отхвърлените или отказаните заеми	МСП, които заявления за банкови заеми са били отказани или отхвърлени, % [Източник: SAFE]	15,5	9,6	7,1	15	7,4	110,1%	12,4%
Обществени поръчки	МСП изпълнители	Изпълнители, които са МСП, % от общия брой [Източник: информационно табло за единния пазар]		69	68	67	56	23,2%	63%
	Оферти на МСП	Оферти от МСП, % от общия брой [Източник: информационно табло за единния пазар]		69	67	66	54	27,8%	70,8%

(*) По последни налични данни.

Източник: За съответния източник на всеки показател вж. колоната „Описание“ в таблицата по-горе.

Добрият административен капацитет дава възможност за икономически просперитет, социален напредък и равнопоставеност.

Публичните администрации на всички равнища на управление осигуряват реакция при кризи, гарантират предоставянето на обществени услуги и допринасят за изграждането на издръжливост, необходима за устойчивото развитие на икономиката на ЕС.

Резултатите на публичната администрация на България са значително под средната стойност за ЕС ⁽³⁰⁾.

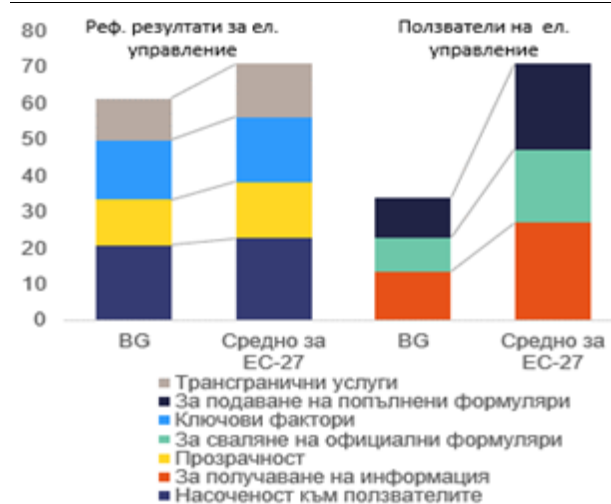
Текущите реформи за цифровизация, за предоставяне на по-добри услуги и за изготвяне на по-добри политики, включително с подкрепа от фондовете на ЕС, до момента са довели до нееднозначни резултати. Индексите за електронно управление са доста под средните за ЕС (графика A11.1). Кризата с COVID-19 доведе до известен напредък в предоставянето на цифрови обществени услуги. Трансграничната мобилност обаче остава особено слаба; насочеността към потребителите също остава под средната стойност за ЕС-27. Потребителите на електронни административни услуги съставляват едва 36 % от потребителите на интернет, което е доста под средното равнище за ЕС от 70,8 %. Целта на ПВУ е да се даде тласък на цифровата трансформация на публичната администрация, включително и на съдебната система. Сред ключовите реформи и инвестиции са цифровизацията на регистрационните данни и електронното сертифициране въз основа на информацията в регистрите, електронното подаване на правни документи, дистанционните съдебни заседания, цифровизацията на ключови съдебни процеси в административната съдебна система, цифровизацията на Българските пощи и въвеждането на строително-информационното моделиране в строителния сектор. Очаква се инвестициите в цифрови системи да подобрят стратегическото планиране, изпълнението на реформите, управлението на извънредни ситуации и здравеопазването.

Обществените поръчки продължават да бъдат предизвикателство.

България продължава да се нарежда на последно място в информационното табло за вътрешния пазар поради незадоволителни резултати по отношение на прозрачността, конкуренцията и ефективността на обществените поръчки (графика A11.2). В ПВУ се съдържат реформи за намаляване на дела на несъстезателните и

вътрешноевропейските оферти и за насърчване на електронните обществени поръчки.

Графика A11.1: Референтни резултати за електронното управление (вляво) и за ползвателите на услуги на електронното управление (вдясно)

Източник: Евростат (проучване относно използването на ИКТ), доклад със съпоставителни данни за електронното управление.

Графика A11.2: Показател за представянето при обществените поръчки в рамките на единния пазар

(1) Показателите за конкуренция и прозрачност имат тройна тежест, докато показателите за ефективност и качество имат единична тежест. Всички останали имат тежест от 1/3 в съставния показател на Информационното табло за единния пазар.

Източник: Информационно табло за единния пазар, данни за 2020 г.

България изостава по отношение на планирането и координацията на политиките. За всички законодателни предложения все още трябва да се прилагат последователно оценки на въздействието и последващи оценки. Административният капацитет продължава да бъде недостатъчен. Образованието на държавните служители е на високо равнище, но участието им в ученето за възрастни е много слабо (1,7 % за България при средна стойност за ЕС от 18,6 %).

⁽³⁰⁾ Показатели за управлението по света, 2020 г.

Таблица А11.1: Показатели за публичната администрация — България

BG	Показател (1)	2017	2018	2019	2020	2021	ЕС-27
Електронно управление							
1	Дял на физическите лица, използвали интернет през последната година за взаимодействие с публичните органи (%)	31,0	33,0	36,0	36,0	34,0	70,8
2	Обща оценка на референтния показател за електронното управление за 2021 г. (2)	па	па	па	па	61,4	70,9
Открито управление и независими фискални институции							
3	Индекс на зрелостта на отворените данни за 2021 г.	па	па	па	па	78,0	81,1
4	Индекс на обхвата на фискалните институции	53,9	55,2	55,2	55,2	па	56,8
Завършена образователна степен, учене за възрастни, равенство между половете и застаряване							
5	Дял на служителите в публичната администрация с висше образование, нива 5—8 (3)	55,3	55,0	55,8	55,6	56,3	55,3
6	Процент на участие на служителите на публичната администрация в учене за възрастни (3)	1,9	1,9	1,9	па	1,7	18,6
7	Равенство между половете на висши държавни длъжности (4)	0,4	3,4	8,2	8,8	19,0	21,8
8	Дял на работещите в публичния сектор на възраст между 55 и 74 години (3)	18,6	21,9	22,2	20,5	21,4	21,3
Управление на публичните финанси							
9	Индекс на средносрочната бюджетна рамка	0,73	0,73	0,73	0,73	па	0,72
10	Индекс на силата на фискалните правила	2,8	2,8	2,8	3,0	па	1,5
11	Съставен показател за обществени поръчки	-3,7	-3,3	-1,3	-5,3	па	-0,7
Основано на факти създаване на политики							
12	Индекс на регулаторната политика и управленските практики в областта на участието на заинтересованите страни, анализ на регулаторното въздействие и последваща оценка на законодателството	1,70	па	па	па	па	1,6

(1) Високите стойности означават добри резултати, с изключение на показатели № 7 и 8. (2) Измерва насочеността към потребителите (включително на трансграничните услуги) и прозрачността на цифровите обществени услуги, както и наличието на ключови фактори за предоставянето на тези услуги. (3) Прекъсване в динамичните редове през 2021 г. (4) Определя се като абсолютната стойност на разликата между дела на мъжете и жените, заемащи висши държавни длъжности.

Източник: Проучване относно използването на ИКТ, Евростат (# 1); доклад със съпоставителни данни за електронното управление (# 2); доклад за зрелостта на отворените данни (# 3); база данни за фискално управление (# 4, 9, 10); проучване на работната сила, Евростат (# 5, 6, 8), Европейски институт за равенство между половете (# 7), съставен показател на Информационното табло за единния пазар относно обществените поръчки (# 11); показатели на ОИСР за регулаторната политика и управлението (# 12).

Съдебната система е изправена пред разнообразни предизвикателства.

Административните съдилища са сред най-ефективните в ЕС по отношение на продължителността на производствата. Поради липсата на данни относно ефикасността на спорните и на безспорните граждански и търговски дела (първа и втора инстанция) обаче не е възможно да се направи точна оценка на цялостната ефикасност на съдебната система. Качеството на съдебната система е изправено пред някои предизвикателства по отношение на съдебните такси, достъпа до правна помощ и цифровизацията. Въпреки лекото подобрене

цифровите инструменти рядко се използват в съдилищата. Продължават да съществуват някои опасения относно независимостта на съдебната власт ⁽³¹⁾.

⁽³¹⁾ За по-подробен анализ на работата на съдебната система в България вижте Информационното табло на ЕС в областта на правосъдието за 2022 г. (предстои да бъде публикувано) и главата за България от Доклада на Комисията относно върховенството на закона за 2022 г. (предстои да бъде публикуван).

ПРИЛОЖЕНИЕ 12: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА ПРЕД ЗАЕТОСТТА, УМЕНИЯТА И СОЦИАЛНАТА ПОЛИТИКА В КОНТЕКСТА НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СТЪЛБ НА СОЦИАЛНИТЕ ПРАВА

Европейският стълб на социалните права служи като ориентир за възходящо сближаване с цел постигане на по-добри условия на живот и труд в ЕС. Прилагането на неговите 20 принципа за равни възможности и достъп до пазара на труда, справедливи условия на труд, социална закрила и приобщаване, подкрепено от водещите цели на ЕС за 2030 г. в областта на заетостта, уменията и намаляването на бедността, ще укрепи стремежа на ЕС към цифров, екологичен и справедлив преход. В настоящото приложение е представен преглед на напредъка на България в постигането на целите по Европейския стълб на социалните права.

Пазарът на труда в България се възстановява, но цялостните резултати остават под техните равнища от периода преди кризата. Равнището на заетост през четвъртото тримесечие на 2021 г. е било 73,6 % , което е с 0,3 процентни пункта под стойността през годината преди пандемията (по данни от четвъртото тримесечие на 2019 г.) и малко под средното за ЕС (74,0 %). Коефициентът на заетост на работниците на възраст 55—64 години нараства стабилно (от 54,5 % през 2016 г. на 64,8 % през 2021 г.), надвишавайки средното за ЕС (54,9 %). В същото време коефициентът на заетост на хората с ниска квалификация на възраст 20—64 години (46,3 % през 2021 г.) остава доста под средното за ЕС (54,9 %) и е значително по-нисък (с 42,4 процентни пункта), отколкото при висококвалифицираните лица. Делът на младите хора (на възраст 15—29 години), които не участват в никаква форма на заетост, образование или обучение (NEET), е голям (17,6 % през 2021 г. в сравнение със средната стойност от 13,1 % в ЕС). Разликата в заетостта на хората с увреждания е значително над средната за ЕС (33 процентни пункта спрямо 24,3 процентни пункта), като равнището на заетост на хората с увреждания през 2020 г. е 43,1 % в сравнение с 76,1 % при хората без увреждания. През 2020 г. само 47 % от ромите са упражнявали някаква форма на платена работа. Тези цифри сочат, че за уязвимите и слабо представените групи (например хората с увреждания и ромите) е необходимо да се засили предоставянето на по-специализирани активни политики на пазара на труда, като същевременно се вземат предвид значителните регионални различия в резултатите на пазара на труда. Необходимостта от интегриране на уязвимите групи на пазара на труда става още по-належаща поради факта, че се очаква населението в трудоспособна възраст да намалее с 12,5 % до 2030 г. България ще съсредоточи инвестициите си по линия на Европейския социален фонд плюс (ЕСФ+) върху подобряването на достъпа до заетост, повишаването на квалификацията и преквалификацията, подобряването на капацитета и ефективността на публичните служби по заетостта и подобряването на социалните услуги.

Набор от социални показатели за БЪЛГАРИЯ						
Равни възможности и достъп до пазара на труда	Преж девелопирано напуснащи образователната система (% от населението на възраст 18—24 г.) (2021)	12,2				
	Равнища на цифровите умения на лицата (% от населението 16—74 г.) (2021)	31,0				
	Млади хора NEET (% от общото население на възраст 15—29 г.) (2021)	17,6				
	Разлика в заетостта между жените и мъжете (процентни пунктове) (2021)	8,4				
	Коефициент на отношението на доходите (580/520) (2020)	8,0				
Динамични пазари на труда и справедливи условия на труд	Заетост (% от населението на възраст 20—64 г.) (2021)	73,2				
	Безработица (% от населението на възраст 15—74 г.) (2021)	5,3				
	Дългосрочна безработица (% от населението на възраст 15—74 г.) (2021)	2,6				
	Стойност на БВП на глава от населението (2005=100) (2020)	70,6				
Социална закрила и приобщаване	Изложени на риск от бедност или социално изключване (в %) (2020)	33,6				
	Изложени на риск от бедност или социално изключване за децата (в %) (2020)	36,2				
	Възможности за социалните трансфери (различни от пенсии) върху намаляването на бедността (% от общото население) (2020)	20,4				
	Разлика в заетостта на хората с увреждания (съотношение) (2020)	33,0				
	Прекомерни жилищни разходи (% от населението) (2020)	14,4				
	Децата на възраст под 3 години в професионални заведения за грижи за деца (% от децата под 3-годишна възраст) (2020)	15,0				
	Неудовлетворени по собствена преценка потребности от медицински грижи (% от населението на възраст 16+) (2020)	1,4				
Преглед на степента	За напълно добро	Слаби, но подобрени	Добри, но все още слабо добро	Среден	По-добър от средното	С най-добри резултати

Актуализация от 29 април 2022 г. Държавите членки се класифицират в набора от социални показатели съгласно статистическа методика, съгласувана с Комитета по заетостта и Комитета за социална закрила. В него се разглеждат съвместно равнищата и промените на показателите в сравнение със съответните средни стойности за ЕС и държавите членки се класифицират в следни категории. За подробности относно методиката, моля, направете справка със Съвместния доклад за заетостта за 2022 г. Поради промени в определенията за равнища на цифровите умения на физическите лица през 2021 г., при оценката на този показател по изключение се използва само нива; NEET: незаети с работа, учене или обучение; БРДД: брутен разпологаем доход на домакинствата.

Ниското равнище на основни и цифрови умения и слабото участие на възрастните във възможностите за обучение са основни проблеми за България, като се имат предвид, наред с всичко останало, неблагоприятните демографски тенденции и необходимостта да се гарантира справедлив екологичен и цифров преход.

Процентът на деца под 3-годишна възраст, посещаващи официални заведения за детски грижи, е бил 15 % през 2020 г., което е доста под средното за ЕС (32,3 %). Процентът на преждевременно напускащите училище е бил 12,2 % през 2021 г., което е над средното за ЕС (9,7 %). Предизвикателството е особено сериозно в някои региони и сред групите в неравностойно положение, особено ромите (вж. приложение 13). Едва 31 % от населението съобщава за основни или по-високи нива на цифрови умения през 2021 г. в сравнение със средното за ЕС равнище от 54 %. Участието на възрастните (25–64 години) във възможностите за обучение през последните 4 седмици е било доста под средното за ЕС за 2020 г. (1,8 % спрямо 10,8 %). Като част от ПВУ инвестициите в нова цифрова платформа за учене за възрастни и предоставянето на обучение за придобиване на цифрови умения за 500 000 регистрирани безработни лица и работници биха могли да се справят с някои от предизвикателствата, посочени тук. В тясно сътрудничество със социалните партньори и организациите на гражданското общество интервенциите по линия на ЕСФ+ ще се съсредоточат върху повишаването на качеството и укрепване на приобщаващия характер на образованието и обучението. Това ще помогне на България да постигне водещата цел на ЕС за 2030 г. в областта на уменията.

В България равнищата на неравенство по отношение на доходите и риск от бедност или социално изключване са много високи и се влошиха в резултат на кризата с COVID-19. През 2020 г. доходите на най-богатите 20 % от населението са били 8 пъти по-високи от тези на най-бедните 20 % (спрямо 4,9 пъти по-високи в ЕС). През същата година делът на хората, изложени на риск от бедност или социално изключване, е бил 33,6 % — една от най-високите стойности в ЕС. Разходите за жилище на 14,4 % от населението са прекомерни. България отчита едно от най-слабите въздействия на социалните трансфери

(различни от пенсиите) върху намаляването на бедността в ЕС (20,4 % през 2020 г.), което е доста под средното за ЕС (33,2 %). Осигуряването на домашни грижи за възрастни хора е с една от най-ниските стойности в ЕС (11,6 % спрямо 28,6 % в ЕС през 2019 г.). Като част от ПВУ България планира да проведе реформа на подпомагането на минималните доходи. Актуално проучване ⁽³²⁾ симулира социалното въздействие на реформата на подпомагането на минималните доходи, която се планира да бъде проведена постепенно до 2024 г., като показва намаляване с 5,8 % в степента на бедност, измерено чрез разликата в риска от изпадане в бедност, но само много скромно въздействие върху тежките материални лишения и дела на лицата, изложени на риск от изпадане в бедност. Следователно ще са необходими допълнителни усилия и в други области, за да се окаже значително въздействие върху постоянно високите равнища на бедност в страната.

⁽³²⁾ Европейска комисия, Съвместен изследователски център, въз основа на модела Euromod.

В настоящото приложение са очертани основните предизвикателства пред системата за образование и обучение на България с оглед на целите на равнище ЕС на стратегическата рамка на европейското пространство за образование и други контекстуални показатели въз основа на анализа от Обзора на образованието и обучението за 2021 г. Осигуряването на качествено и справедливо образование продължава да бъде голямо предизвикателство и съществува риск то да се влоши поради пандемията. България изостава от средните стойности за ЕС и целите на равнище ЕС по отношение на участието в образованието в ранна детска възраст, основните умения, преждевременно напускащите системата на образованието и обучението, както и по отношение на висшето образование.

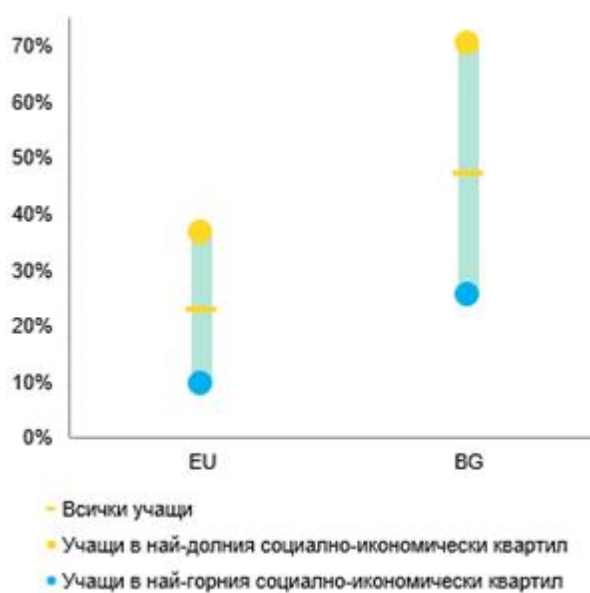
Посещаемостта на заведенията за образование и грижи в ранна детска възраст остава слаба и намалява. Социално-икономическите фактори, както и недостатъчният брой места в някои общини оказват въздействие върху процента на участие (79,9 %), чиято стойност е под средната за ЕС (92,8 %). Процентът на деца под 3-годишна възраст, посещаващи официални заведения за детски грижи (15 % през 2020 г.), се е увеличил в сравнение с предходните години, но все още е доста под средния за ЕС (32,3 %). Въпреки постоянните усилия през последните години процентът на децата в неравностойно положение, включително децата от ромски произход, посещаващи официални заведения за детски грижи, все още е малък.

Образователните резултати са слаби, като почти половината от подрастващите в България не притежават основни умения. Резултатите от Програмата за международно оценяване на учениците (PISA) показват, че два пъти повече подрастващи на 15-годишна възраст в България не са успели да покажат минимално ниво на познания по четене, отколкото е средната стойност в ЕС (например 47,1 % спрямо 22,5 %). Данните за резултатите на 15-годишните ученици и техния социално-икономически статус потвърждават, че социално-икономическият статус оказва силно влияние върху образователните резултати. Пропуските в знанията, дължащи се на многократните прекъсвания на присъственото

обучение и преминаването към дистанционно обучение, застрашават усилията от последните години за подобряване на образователните резултати и задълбочат неравенствата. Въпреки че общите бюджетни разходи в България за образование са се увеличили с 14 % през 2019 г., те остават едни от най-ниските в ЕС (3,9 % в сравнение с 4,7 % от БВП в ЕС-27). Липсата на подходяща ИТ инфраструктура и недостатъчните цифрови умения сред учителите създават допълнителни трудности (вж. приложения 7 и 12).

Процентът на преждевременно напускащите училище е голям и съществува риск от влошаване поради пандемията. Той не се е подобрил през последното десетилетие и е бил 12,2 % през 2021 г. (при средна стойност за ЕС-27 от 97 %). Процентът е особено голям сред групите в неравностойно положение, включително ромите, и в селските райони (23,7 %). Учениците в неравностойно положение често са концентрирани в училища, в които качеството на образованието и условията за учене са лоши. Въпреки предприетите мерки, включително с подкрепа от фондовете на ЕС, приобщаването на ромите в образованието продължава да бъде предизвикателство.

Графика A13.1: Слаби резултати в четенето по социално-икономически статус, PISA 2018 г.

(1) В средните стойности за ЕС не е включена Испания.

Източник: ОИСП (2019 г.), PISA 2018 г.

Делът на завършилите висше образование е доста малък, с отчетлива разлика между

половете и нисък процент на завършилите висше образование в областта на науките, технологиите, инженерството и математиката (НТИМ). Едва 33,6 % от българите на възраст 25—34 години са имали диплома за завършено висше образование през 2021 г.: 28 % от мъжете в тази възрастова група са завършили висше образование в сравнение с 39,5 % от жените. Регионалните дисбаланси между търсенето и предлагането на образователни услуги засилват несъответствията с пазара на труда. Процентът на завършилите висше образование в областта на НТИМ е един от най-ниските в ЕС (19,8 % в сравнение със средната стойност за ЕС от 26 %).

Учителският състав е един от най-старите в ЕС, като около половината от учителите са на възраст над 50 години. Заплатите увеличават привлекателността на професията, но привличането на таланти кандидати в програмите за подготовка на учители продължава да бъде трудно, особено в селските райони. С цел да се подпомогне професията бяха предприети допълнителни мерки, включително с подкрепа от фондовете на ЕС, за укрепване на първоначалната подготовка на учителите и непрекъснатото професионално развитие. Въпреки това необходимостта от повишаване на уменията на учителите продължава да е налице.

Реформите и инвестициите в рамките на плана за възстановяване и устойчивост ще спомогнат за преодоляването на някои от тези дългогодишни предизвикателства. Основните реформи са съсредоточени върху предучилищното и училищното образование, ученето през целия живот и висшето образование. Тези реформи ще бъдат допълнени от съответните инвестиции в, наред с другото, инфраструктура, оборудване и цифровизация, както и в програми за обучение, модернизиране на образователните институции и създаване на онлайн платформа за учене за възрастни. Увеличеното финансиране по линия на ЕСФ+ за образованието също предоставя ключова възможност за подобряване на образователната система в България.

Таблица А13.1: Цели на равнище ЕС и други контекстуални показатели по стратегическата рамка на европейското пространство за образование

Показател	Цел	2015		2021			
		България	ЕС-27	България	ЕС-27		
Участие в образование в ранна детска възраст (на възраст 3+)	96%	84,8%	91,9%	79,9% ²⁰¹⁹	92,8% ²⁰¹⁹		
15-годишни със слаби умения по:	Четене	< 15 %	41,5%	20,4%	47,1% ²⁰¹⁸	22,5% ²⁰¹⁸	
	Математика	< 15 %	42,1%	22,2%	44,4% ²⁰¹⁸	22,9% ²⁰¹⁸	
	Наука	< 15 %	37,9%	21,1%	46,5% ²⁰¹⁸	22,3% ²⁰¹⁸	
Преждевременно напуснали образователната система (на възраст 18-24 г.)	Общо	< 98%	13,4%	11,0%	12,2%	9,7%	
	По пол	Мъже		13,3%	12,5%	11,5%	11,4%
		Жени		13,4%	9,4%	12,9%	7,9%
	По степен на урбанизация	Градове		3,6%	9,6%	6,8%	8,7%
		Селски райони		29,4%	12,2%	23,7%	10,0%
		Местни		13,5%	10,0%	12,2%	8,5%
	По държава на раждане	Родени в ЕС		: ^u	20,7%	: ^u	21,4%
		Родени извън ЕС		: ^u	23,4%	: ^u	21,6%
	Завършили висше образование (на възраст 25–34 г.)	Общо	45%	31,8%	36,5%	33,6%	41,2%
По пол		Мъже		24,6%	31,2%	28,0%	35,7%
		Жени		39,6%	41,8%	39,5%	46,8%
По степен на урбанизация		Градове		45,7%	46,2%	47,4%	51,4%
		Селски райони		10,4%	26,9%	13,7%	29,6%
		Местни		31,8%	37,7%	33,5%	42,1%
По държава на раждане		Родени в ЕС		: ^u	32,7%	: ^u	40,7%
	Родени извън ЕС		: ^u	27,0%	: ^u	34,7%	
Дял на учителите в училищата (ISCED 1–3), които са на възраст 50 и повече години		47,7%	38,3%	49,5% ²⁰¹⁹	38,9% ²⁰¹⁹		

В средните стойности за ЕС на резултатите по четене според PISA за 2018 г. не е включена Испания;

b = прекъсвания в динамичните редове, c = поверително, u = ниска степен на надеждност, : = няма данни.

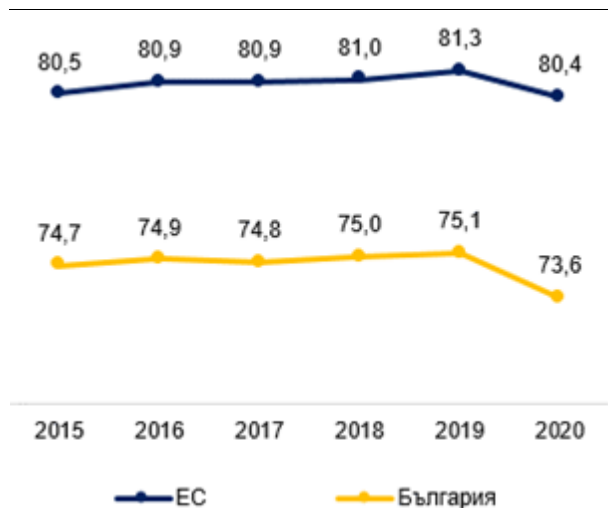
Все още не са налични данни за останалите цели на равнище ЕС по стратегическата рамка на европейското пространство за образование, които обхващат слабите резултати по отношение на цифровите умения, осигуряването на възможности за учене в процеса на работа за завършилите професионално образование и обучение и участието на възрастните в ученето.

Източник: Евростат (ЮНЕСКО-ОИСР-Евростат (ЮОЕ), наблюдение на работната сила (LFS); ОИСР (PISA).

Особено важно с оглед на продължаващата пандемия от COVID-19, стабилното здравеопазване е предпоставка за устойчива икономика и общество. В настоящото приложение е предоставена актуална информация относно сектора на здравеопазването в България.

Към 2020 г. очакваната продължителност на живота в България е най-кратката в ЕС. Освен това между 2019 г. и 2020 г. пандемията от COVID-19 доведе до значителен спад от 18 месеца в очакваната продължителност на живота. Към 17 април 2022 г. България е отчела 5,29 кумулативни смъртни случая от COVID-19 на 1 000 души население и 165 потвърдени кумулативни случая на заразяване с COVID-19 на 1 000 души население. Процентът на лечимата смъртност на 100 000 души население е 189,0 (по данни от 2019 г.), което е значително над средната стойност за ЕС от 92,1 (по данни от 2017 г.), въпреки че смъртността от рак е по-ниска, отколкото в ЕС като цяло. Сърдечносъдовите заболявания са най-голямата причина за смъртност.

Графика A14.1: Продължителност на живота при раждане (в години)

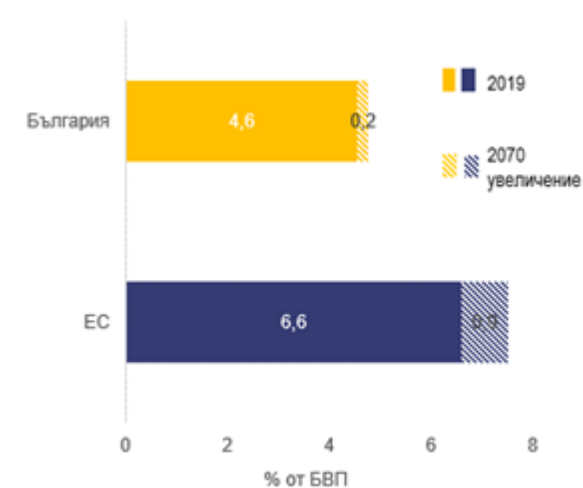

Източник: База данни на Евростат.

Разходите за здравеопазване в България остават значително по-ниски от средните за ЕС. Измерени като дял от БВП, разходите на България за здравеопазване през 2019 г. възлизат на 7,1 %, което е под средната стойност за ЕС от 9,9 %. Въпреки значителното увеличение на разходите за здравеопазване на глава от населението през последното десетилетие, разходите на България на глава от

населението (коригирани с разликите в покупателната способност) възлизат на 1 273 EUR през 2019 г. — най-ниските в ЕС. Публичното финансиране на здравната система представлява 61 % от разходите за здравеопазване през 2019 г. Разходите за преки плащания от пациентите (38 % от всички разходи за здравеопазване), които се дължат основно на разходите за фармацевтични продукти за извънболнична помощ, са над 2,5 пъти по-високи от средните за ЕС. Предвижда се публичните разходи за здравеопазване да се увеличат с 0,2 процентни пункта от БВП до 2070 г. (в сравнение с 0,9 процентни пункта за ЕС) ⁽³³⁾.

Графика A14.2: Прогнозно увеличение на публичните разходи за здравеопазване през периода 2019—2070 г. (референтен сценарий)

Източник: Европейска комисия/Комитет за икономическа политика (2021 г.).

Здравната система се характеризира с високи преки плащания от пациентите и модел на грижи, в чиято основа се намират болниците (с почти два пъти повече легла за интензивни грижи от средната стойност за ЕС). С пандемията от COVID-19 беше поставен акцент върху необходимостта от допълнителни инвестиции в здравния сектор, включително от по-добра готовност за бъдещи сътресения в здравната система. За България в това предизвикателство се включват и

⁽³³⁾ Доклад от 2021 г. относно застаряването на населението: икономически и бюджетни прогнози за държавите — членки на ЕС (2019—2070 г.), Европейска комисия (ГД „Икономически и финансови въпроси“) и Работна група по въпросите на застаряването (Комитет за икономическа политика).

Таблица А14.1: Ключови показатели за здравеопазването

	2016	2017	2018	2019	2020	Средно за ЕС (последна година)
Лечима смъртност на 100000 души от населението (смъртност, която може да бъде избегната чрез оптимално качество на здравеопазването)	194,4	191,8	188,2	189,0		92,1 (2017)
Смъртност от рак на 100000 души от населението	232,1	232,4	232,5	242,2		252,5 (2017)
Текущи разходи за здравеопазване, % от БВП	7,5	7,5	7,3	7,1		9,9 (2019)
Публичен дял на разходите за здравеопазване, % от текущите разходи за здравеопазване	55,4	56,4	59,1	60,6		79,5 (2018)
Разходи за превенция, % от текущите разходи за здравеопазване	2,8	2,8	2,8	3,0		2,8 (2018)
Легла за активно лечение на 100000 души от населението	603,1	616,8	624,5	641,2		387,4 (2019)
Лекари на 1000 души от населението *	4,1	4,2	4,2	4,2		3,8 (2018)
Медицински сестри на 1000 души от населението *	4,3	4,4	4,4	4,4		8,2 (2018)
Консумация на антибактериални средства за системна употреба в общността, дневна определена доза на 1000 жители на ден **	17,6	18,9	19,5	19,1	20,7	14,5 (2020)

Данните за гъстотата на лекарите се отнасят до практикуващите лекари във всички държави с изключение на Финландия, Гърция, Португалия (всички лицензирани да практикуват) и Словакия (всички, които упражняват професионална дейност). Данните за гъстотата на медицинските сестри се отнасят до практикуващи медицински сестри във всички държави (изчисление от 2014 г. за Финландия), с изключение на Ирландия, Франция, Португалия, Словакия (всички, които упражняват професионална дейност) и Гърция (само медицински сестри, работещи в болници). За повече информация: https://ec.europa.eu/health/state-health-eu/country-health-profiles_bg.

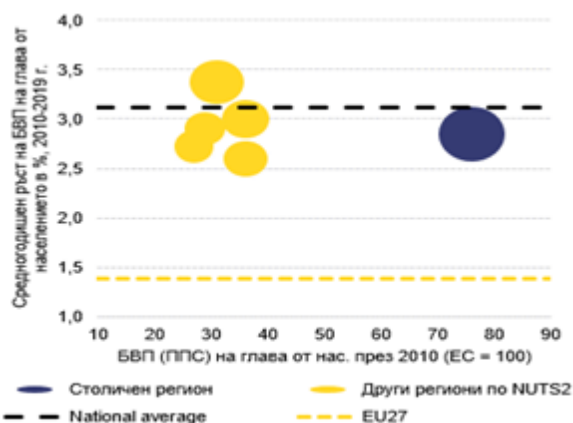
Източник: База данни на Евростат, с изключение на: * Евростат и ОИСР, ** Европейски център за профилактика и контрол върху заболяванията.

инвестиции за създаване на единна здравна информационна система с цел да се ускори използването на електронното здравеопазване и да се подпомогнат условията на труд за работещите в сферата на здравеопазването. Процентът на хоспитализациите в България е голям, отчасти поради недостатъчното развитие и финансиране както на здравните услуги за профилактика, така и на първичната медицинска помощ. Капацитетът на българската здравна система е застрашен от остър недостиг на медицински сестри. Разпределението на лекарите на територията на държавата е неравномерно. Употребата на антибиотици (определена дневна доза на 1 000 жители на ден) е 20,7, което е значително над средната стойност за ЕС от 14,5 (по данни от 2020 г.). Това поражда опасения за общественото здраве във връзка с антимикробната резистентност.

ПРИЛОЖЕНИЕ 15: ИКОНОМИЧЕСКИ И СОЦИАЛНИ РЕЗУЛТАТИ НА РЕГИОНАЛНО РАВНИЩЕ

Регионалното измерение е важен фактор при оценката на икономическото и социалното развитие в дадена държава членка. Отчитането на това измерение дава възможност за добре калибриран и целенасочен политически отговор, който насърчава сближаването и гарантира устойчиво и стабилно икономическо развитие във всички региони. Вътрешните регионални различия в България продължават да бъдат значителни. Всички региони с изключение на столицата остават под 50 % от средната стойност за ЕС по отношение на БВП на глава от населението (по отношение на стандартите за покупателна способност). Различията се дължат на разликите в производителността на труда, демографията, равнищата на образование, заетостта, качеството на инфраструктурата и резултатите от научните изследвания и иновациите. Това би могло да създаде пречки и да забави приноса на страната към екологичните и цифровите цели на ЕС.

Графика A15.1: **Среден ръст на БВП на глава от населението спрямо БВП на глава от населението през 2010 г.**

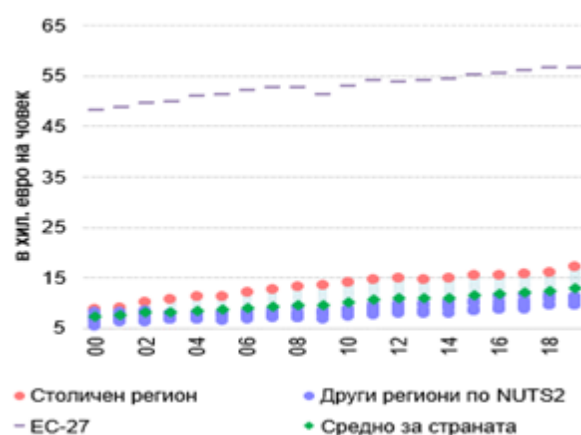

(1) Размер на кръгчетата: население, 2019 г.

Източник: Европейска комисия

От присъединяването на България насам българските региони бавно наваксват по отношение на БВП на глава от населението спрямо останалата част от ЕС, но вътрешното сближаване е бавно. През 2019 г. БВП на глава от населението в Северозападния регион е бил 32 % от средния за ЕС, докато в Столичния регион той е бил 89 %, като всички останали региони са били на равнище под средното за страната. Икономическата активност в България остава силно концентрирана в Столичния регион, който генерира 51 % от националния БВП.

Графика A15.2: **Производителност на труда, ЕС-27, България, региони на ниво 2 по NUTS, 2000—2019 г.**

(1) Единица: реална БДС в милиони евро (по цени от 2015 г.) по заетост в хиляди хора
(2) Светлочервеният кръг показва Столичен регион.
(3) Сините кръгове показват останалите региони на ниво 2 по NUTS.
(4) Зеленият ромб показва средната стойност за страната.
(5) Лилавата линия показва средната стойност за ЕС-27.

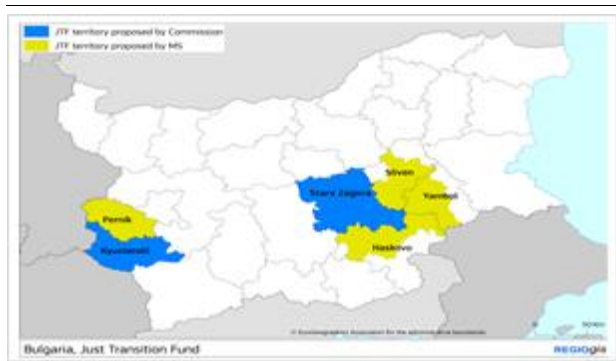
Източник: Европейска комисия

Производителността на труда в България постоянно нараства, като по-слабо развитите региони наваксват, но страната изостава от ЕС и продължават да съществуват значителни регионални различия. България е с най-слабата производителност на труда в ЕС, равняваща се на около 23 % от средната за ЕС. Производителността на труда е най-висока в Столичния регион, почти два пъти по-висока от тази в региона с най-ниска производителност — Южен централен регион. Ръстът на производителността обаче като цяло е по-висок в по-слабо развитите региони, особено в региона с най-ниска производителност, където производителността на труда е нараствала с 3,5 % годишно между 2010 г. и 2019 г. Ръстът на производителността в Столичния регион е един от най-ниските в страната — 2,5 % годишно.

Предизвикателствата, свързани с прехода към неутралност по отношение на климата, се различават значително в отделните български региони. България е държавата с най-енергоемката икономика в ЕС и нейните емисии на CO₂ в сравнение с БВП остават най-високите в Европа. Енергийният сектор е основният източник на емисии на парникови газове. Емисиите от изкопаеми горива в Южния централен регион надвишават 2,5 пъти средната стойност за ЕС поради наличието в

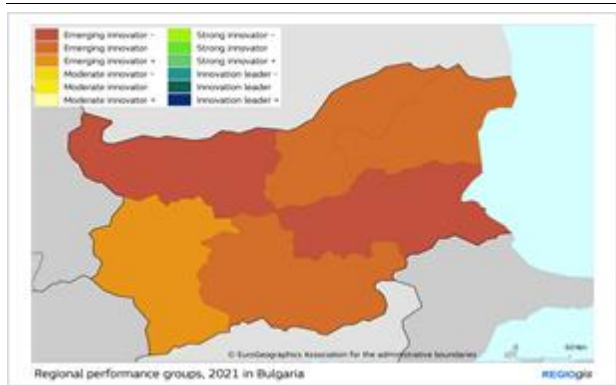
този регион на няколко електроцентрали, работещи с въглища, и най-голямата въгледобивна мина в страната. В резултат на това в Стара Загора — регион на ниво 3 по NUTS — броят на хората, засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата, е най-голям.

Графика A15.3: Територии в България, които са най-силно засегнати от прехода към неутралност по отношение на климата

Източник: Европейска комисия

Графика A15.4: Резултати на България в областта на иновациите

Източник: Европейска комисия

В много от по-слабо развитите региони на страната все още липсват ключови активи като транспортна инфраструктура и човешки капитал. Това води до слабите резултати на България в областта на иновациите. Транспортната инфраструктура, по-специално пътищата, е по-развита в южните региони, особено в столицата. В някои по-слабо развити региони по-малко от 25 % от населението на възраст 30–34 години има висше образование в сравнение с 46,4 % в Столичния регион. Заетостта във високотехнологичните сектори и разходите за НИРД също са много по-ниски в по-слабо развитите региони.

България се характеризира със силно териториално цифрово разделение. Навлизането на ИКТ е слабо: през 2021 г. 34 % от населението е използвало интернет за взаимодействие с публичните органи в сравнение със средно 65 % в ЕС. В Столичния регион делът на внедряването на ИКТ (41 %) е по-голям в сравнение с най-слабо развитите региони, където той може да падне до 17 % (Северозападен и Северен централен).

Графика A15.5: Коефициент на безработица

Източник: Европейска комисия

Коефициентът на безработица (5,1 %) е по-нисък, отколкото в ЕС (7,1 %), но съществуват големи регионални различия. През 2020 г. коефициентът на безработица е бил едва 3,4 % в Южния централен регион, но е достигнал най-високата си стойност от 13,0 % в най-слабо развития Северозападния регион. Равнището на заетост в този регион също е особено ниско — 63,3 % спрямо средното за страната равнище от 73,4 %.

Населението в страната и някои от нейните по-слабо развити региони бързо намалява. Това би могло да представлява голямо препятствие в Северозападния и Северния централен регион, чието население е намаляло съответно с 14,3 % и 10,4 %. За сравнение населението в Столичния регион е намаляло само с 1,9 %, като естественят прираст на населението е бил компенсиран от увеличението на нетната миграция (+1,7 %).

България беше сериозно засегната от пандемията от COVID-19 с широкообхватни регионални социално-икономически последици. Коефициентът на безработица спадна бързо между 2015 г. и 2019 г., но нарасна с 2,1 процентни пункта в Северозападния регион

Таблица А15.1: Подбрани показатели на регионално равнище — България

Регион на ниво NUTS 2	БВП на глава от населението (ППС)	Реален ръст на производителността	Ръст на БВП на глава от населението	Прираст на населението	Население с високо образование	Разходи за НИРД	Ефективност на транспорта с автомобил	Индекс за регионална конкурентоспособност	Емисии на CO ₂ от изкопаеми горива на	Резултати в областта на иновациите
	ЕС-27 = 100, 2019	Средно изменение в % спрямо предходната година, 2010–2019	Средно изменение в % спрямо предходната година, 2010–2019	Общо изменение в %, 2011–2019	% от населението на възраст 30–34 г., 2017–2019	% от БВП, 2018	% от населението в радиус от 1,30 ч. път / 120 км, 2018	Диалогон 0–100, 2019	CO ₂ еквивалент, 2018	Регионална група по изпълнението на РС ДИ
Европейски съюз	100	1,00	1,39	1,8	39,4	2,19		57,3	7,2	
България	53	2,87	3,12	-5,7	33,0	0,76	56,9	25,1		
Северозападен	32	2,60	2,72	-14,3	18,3	0,49	29,4	7,6	4,5	Нововъзникващ новатор
Северен централен	35	2,47	2,91	-10,4	32,4	0,32	37,1	19,1	3,5	Нововъзникващ новатор
Североизточен	41	2,53	2,59	-4,3	30,9	0,43	46,9	20,0	5,8	Нововъзникващ новатор
Югоизточен	40	3,05	3,00	-5,0	21,6	0,32	56,5	13,8	17,8	Нововъзникващ новатор
Югозападен	89	2,51	2,85	-1,9	46,4	1,14	71,4	44,3	4,1	Нововъзникващ новатор
Южен централен	37	3,45	3,38	-5,0	24,7	0,44	67,7	21,2	5,5	Нововъзникващ новатор

Източник: Евростат, база данни *EDGAR.

и с 1,3 процентни пункта в Столичния регион. За разлика от това, той се е увеличил само с 0,2 процентни пункта в Североизточния регион.

В настоящото приложение се прави преглед на основните тенденции във финансовия сектор на България. Като цяло банковият сектор в България остава относително стабилен и е доминиран от дъщерни дружества и клонове на банки от еврозоната. Общите активи на банковия сектор през 2021 г. възлизат на почти 109 % от БВП, като петте най-големи банки имат дял от 67,1 % в края на 2020 г. — по-голям в сравнение с предходните години. Отношението кредити/депозити намалява от началото на пандемията вследствие на силния растеж на депозитите. Коефициентът на пазарно финансиране продължава да намалява и през 2020 г. е бил доста нисък, тъй като достъпът на дружествата до финансиране от финансовите пазари остава много ограничен, особено използването на котираните акции и дългови ценни книжа. Банковият сектор в България поддържа високи равнища на капитализация и рентабилност въпреки неблагоприятното въздействие на пандемията върху икономиката. Коефициентът на капиталова адекватност за цялата система е бил 22,6 % в края на третото тримесечие на 2021 г., което е над средното за ЕС. След отчетлив спад през 2020 г. рентабилността на банките значително се повиши през 2021 г. с възвръщаемост на собствения капитал от 9,1 % през третото тримесечие. Съотношението разходи/доходи леко се понижи в резултат на положените от банките усилия за повишаване на ефективността.

Необслужваните кредити (НОК) остават относително многобройни, но непрекъснато намаляват, включително по време на пандемията. Съотношението на необслужваните кредити е с низходяща тенденция в отделните банки и сегменти, спадайки до 5,3 % в края на третото тримесечие на 2021 г. (от 5,9 % в края на 2020 г.). Неговото равнище обаче остава едно от най-високите в ЕС (доста над средната стойност за ЕС от 2,1 % през третото тримесечие на 2021 г.), тъй като темпът на намаляване на необслужваните кредити е по-ограничен в сравнение с много други държави членки. Необслужваните от нефинансовите предприятия (НФП) кредити също намаляха, но все още са 8,5 % от всички кредити и аванси през третото тримесечие на 2021 г. (в сравнение с 9,6 % в

края на 2020 г.) и техният дял е бил дори по-голям за банките, които са собственост на местни акционери.

Банковата кредитна дейност укрепна допълнително, по-специално кредитирането на домакинствата. През четвъртото тримесечие на 2021 г. темповете на растеж на новите кредити достигнаха 5,7 % за НФП и 14,5 % на годишна база за домакинствата. В същото време ипотечните кредити нараснаха значително — с 18,1 % на годишна база през декември 2021 г. Поради засилените дейности по предоставяне на заеми в сектора на жилищните кредити на фона на по-високите цени на жилищата и засилената конкуренция между кредитните институции, специално внимание следва да се обърне на рисковете, произтичащи от пазара на жилищни недвижими имоти. През 2020 г. дългът на частния сектор нарасна до 94,3 % от БВП (на консолидирана основа), което се дължи до голяма степен на свиването на БВП по време на пандемията от COVID-19. Финансовата грамотност сред домакинствата продължава да бъде слаба, което ограничава способността им да правят информиран избор и да планират своето пенсиониране.

Таблица А16.1: Показатели за финансова стабилност

	2017	2018	2019	2020	2021
Общо активи на банковия сектор (% от БВП)	101,5	101,6	100,0	108,2	108,9
Дял (общо активи) на петте най-големи банки (%)	56,5	59,7	62,5	67,1	-
Дял (общо активи) на местните кредитни институции (%)	23,6	22,1	22,3	22,8	28,8
Показатели за финансова стабилност¹					
- необслужвани кредити (% от общия размер на заемите)	10,2	7,7	6,5	5,9	5,3
- коефициент на капиталова адекватност (%)	21,8	20,6	19,5	23,1	22,6
- възвръщаемост на собствения капитал (%)	10,2	11,8	11,2	4,9	9,1
Ръст на кредитите за НФП (годишно изменение в%)	4,8	8,6	7,6	4,0	5,7
Ръст на кредитите за домакинствата (годишно изменение)	8,9	9,1	10,6	7,6	14,5
Съотношение разходи/доходи (%) ¹	45,1	45,3	46,8	47,2	45,0
Съотношение кредити/депозити (%) ¹	72,6	75,5	78,0	69,7	71,4
Ликвидни средства на централна банка като % от пасивит	0,0	0,0	-	0,0	-
Дълг на частния сектор (% от БВП)	98,6	95,0	90,7	94,3	-
Спред на дългосрочния лихвен процент спрямо германската държавна облигация (базисни пунктове)	128,5	49,6	68,2	76,4	56,3
Съотношение на пазарно финансиране (%)	17,1	15,5	15,4	13,7	-
Емитиране на „зелени“ облигации (млрд. евро)	-	-	-	-	-

(1) По последни налични данни от 3-то тримесечие на 2021 г.

Източник: ЕЦБ, Евростат, Refinitiv.

В настоящото приложение е представен преглед на данъчната система на България въз основа на показатели. В него е включена информация за данъчната структура, т.е. видовете данъци, от които България получава най-много приходи, данъчната тежест за работниците и прогресивността и преразпределителния ефект на данъчната система. В него също така е предоставена информация относно събирането на данъци и спазването на данъчното законодателство, както и относно рисковете от агресивно данъчно планиране.

Общите данъчни приходи на България са ниски спрямо БВП, а данъчната система разчита в голяма степен на косвеното данъчно облагане. Ставката на данъка върху доходите на физическите лица в България е най-ниската в ЕС — само 10 %, което е приблизително и размерът на средната ставка на подоходния данък в България. В резултат на системата на плоския данък това показва много сходна степен на данъчно облагане на лицата с високи доходи и лицата с ниски доходи. И накрая, средните прогнозни ефективни ставки на корпоративния подоходен данък трайно остават значително под средните за ЕС.

Прогресивността на данъка върху доходите на физическите лица е важна мярка за преразпределителния ефект на данъчната система и системата за социална сигурност. Степента на прогресивност на данъчното облагане на трудовите доходи може да бъде приблизително изчислена, като се сравнят данъчните ставки на лицата с високи доходи (167 %) спрямо лицата с ниски доходи (50 %) (проценти от средната работна заплата), като в това отношение България показва най-малка прогресивност в ЕС.

Данъчната тежест върху труда в България е относително малка в разпределението на доходите. Като цяло данъчната система в България действително е регресивна и не насърчава преразпределението. Данъчната тежест върху труда като цяло е по-малка в България от средната за ЕС, но със значителни изключения, по-специално за самотните родители с 2 деца, които получават 67 % от средната работна заплата (20,77 % спрямо 18,43 % през 2021 г.).

България се справя умерено добре с цифровизацията на данъчната администрация, което може да спомогне за намаляване на просрочените данъчни задължения, както и за намаляване на разходите за привеждане в съответствие. Страната е въвела възможност за физическите лица да използват предварително попълнени годишни данъчни декларации. Делът на електронните декларации както за корпоративния подоходен данък, така и за данъка върху доходите на физическите лица се е увеличил значително през последните години, като през 2021 г. 100 % от декларациите за корпоративния подоходен данък и 83,2 % от декларациите за данъка върху доходите на физическите лица се подават по електронен път.

Разликата между потенциалните и реално събраните приходи от ДДС в България през 2019 г. възлиза на 8,3 %, което е малко под средното за ЕС равнище. Според доклада от проучването относно неизпълнението на потенциалните приходи от ДДС за 2021 г. България е една от държавите с най-значително намаление на разликата между потенциалните и реално събраните приходи от ДДС със спад от 2,5 процентни пункта в сравнение с 2018 г. (заедно с Гърция, Литва и Словакия, които отчитат намаление на разликата между потенциалните и реално събраните приходи от ДДС от между 3,2 и 2,2 процентни пункта).

Таблица А17.1: Показатели за данъчното облагане

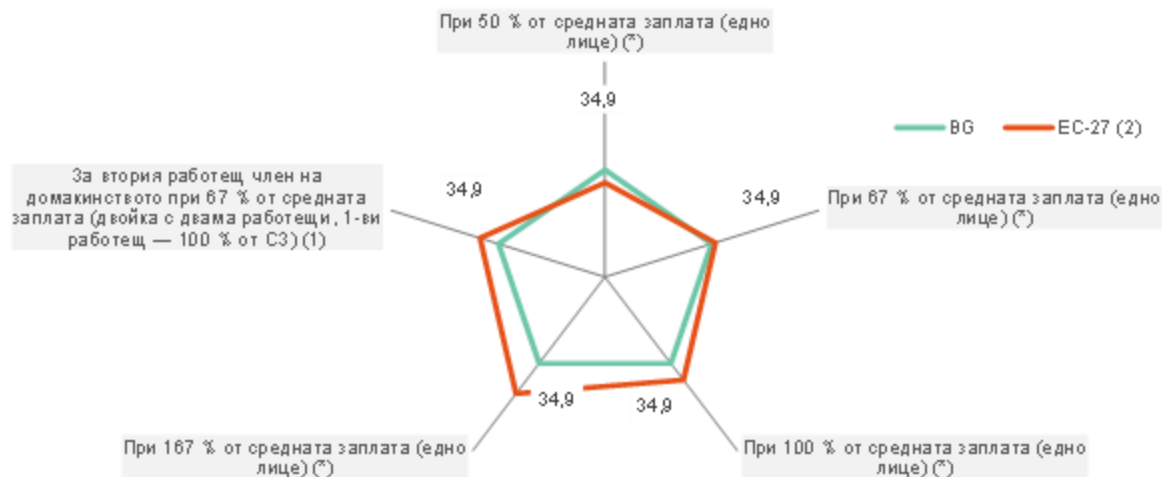
		България				ЕС-27					
		2010	2018	2019	2020	2021*	2010	2018	2019	2020	2021*
Данъчна структура	Общо данъци (включително задължителни фактически осигурителни вноски) (% от БВП)	25,4	29,7	30,3	30,6	37,9	40,1	39,9	40,1		
	Трудови данъци (% от БВП)	8,4	10,9	11,1	11,5	20,0	20,7	20,7	21,5		
	Данъци върху потребителите (% от БВП)	13,4	14,1	14,3	14,1	10,8	11,1	11,1	10,8		
	Данъци върху капитала (% от БВП)	3,6	4,7	5,0	5,0	7,1	8,2	8,1	7,9		
	Общо данъци върху недвижимата собственост (като % от БВП)	0,5	0,8	0,8	0,7	1,9	2,2	2,2	2,3		
	Постоянни данъци върху недвижимата собственост (като % от БВП)	0,3	0,3	0,3	0,3	1,1	1,2	1,2	1,2		
Прогресивност и справедливост	Екологични данъци (% от БВП)	2,7	2,6	3,0	3,0	2,4	2,4	2,4	2,2		
	Данъчна тежест при 500€ от средната заплата (едно лице) (*)	32,5	34,9	34,9	34,9	34,9	33,9	32,4	32,0	31,5	31,9
	Данъчна тежест при 1000€ от средната заплата (едно лице) (*)	32,5	34,9	34,9	34,9	34,9	41,0	40,2	40,1	39,9	39,7
	Корпоративен данък — средни ефективни данъчни ставки (1) (*)		9,1	9,1	9,1			19,8	19,5	19,3	
	Разлика в коефициента на Държави преди и след данъци и парични социални трансфери (пенсии, изключени от социалните трансфери)		3,6	4,4	3,7	4,2		8,4	7,9	7,4	8,3
Данъчната административна и спазване	Пресрочени данъчни задължения: Общ размер на данъчния дълг в края на годината (включително считания за несъбирем дълг) (% общ размер на приходите в %) (*)		27,1	23,8				31,9	31,8		
	Неизпълнение на потенциалните приходи от ДДС (% от VTTL)		10,8	8,3				11,2	10,5		
Риск, свързан с финансовата дейност	Дивиденди, дивиденди и роялти (платени и получени) като дял от БВП (%)		4,0	4,1	3,2			10,7	10,5		
	Потоци на ПЧИ чрез ДСИЦ (предприятия със специална инвестиционна цел), % от общите потоци на ПЧИ (входящи и изходящи)		0,0	0,0	0,0			47,8	46,2	36,7	

(1) Ефективни данъчни ставки, ориентирани към бъдещето (ОИСР).

(*) Обикновена средна стойност за ЕС-27, тъй като липсва агрегирана стойност за ЕС-27.

Източник: Европейска комисия и ОИСР.

Графика А17.1: Показатели за данъчна тежест

Данъчната тежест измерва разликата между общите разходи за труд за наемане на работник и нетните доходи на работника: сумата на данъците върху доходите на физическите лица и вноските за социално осигуряване от наетото лице и от работодателя без семейните надбавки, изразена като процент от общите разходи за труд (сумата на брунтните заплати и социалноосигурителните вноски, заплащана от работодателя).

(1) Средната данъчна тежест за втория работещ член на домакинството измерва размера на допълнителния данък върху доходите на физическите лица плюс социалноосигурителните вноски за сметка на служителя и работодателя, които семейството ще трябва да плати в резултат на постъпването на работа на втория работещ член на домакинството, като дял от брунтните доходи на втория работещ член плюс дължимите от работодателя социалноосигурителни вноски върху дохода на втория работещ член на домакинството. За по-подробна дискусия вж. ОИСР (2016 г.), Taxing Wages 2016 (Данъчно облагане на заплатите през 2016 г.), OECD Publishing, Париж. http://dx.doi.org/10.1787/tax_wages-2016-en

(2) Обикновена средна стойност за ЕС-27, тъй като липсва агрегирана стойност за ЕС-27.

Източник: Европейска комисия

ПРИЛОЖЕНИЕ 18: КЛЮЧОВИ ИКОНОМИЧЕСКИ И ФИНАНСОВИ ПОКАЗАТЕЛИ

Таблица A18.1: Ключови икономически и финансови показатели

	2004-07	2008-12	2015-18	2019	2020	2021	прогноза	
							2022	2023
Реален БВП (на годишна база)	6,7	1,4	2,0	4,0	-4,4	4,2	2,1	3,1
Потенциален растеж (на годишна база)	5,9	1,8	2,1	2,1	1,6	1,5	1,5	1,7
Частно потребление (на годишна база)	9,2	1,4	1,4	6,0	-0,4	8,0	2,8	3,0
Публично потребление (на годишна база)	2,5	-0,5	2,5	2,0	8,5	4,0	0,5	1,7
Бруто образование на основан капитал (на годишна база)	16,5	-4,2	1,4	4,5	0,6	-11,0	4,0	6,9
Износ на стоки и услуги (на годишна база)	15,0	2,9	5,8	4,0	-12,1	9,9	4,5	4,2
Внос на стоки и услуги (на годишна база)	19,7	-1,1	5,4	5,2	-5,4	12,2	5,0	4,5
Принос за растежа на БВП								
Вътрешно търсене (на годишна база)	10,5	-0,5	1,5	4,7	1,5	5,4	2,4	3,3
Материални запаси (на годишна база)	0,7	-0,7	0,2	0,0	-1,2	1,9	0,0	0,0
Нетен износ (на годишна база)	-4,5	2,2	0,5	-0,7	-4,4	-1,1	-0,5	-0,2
Принос за растежа на потенциалния БВП								
Общ труд (часове) (на годишна база)	1,8	-1,0	0,1	0,0	-0,5	-0,2	-0,5	-0,5
Нагруване на капитал (на годишна база)	2,0	1,7	0,8	0,8	0,8	0,4	0,5	0,6
Обща факторна производителност (на годишна база)	2,1	1,1	1,2	1,5	1,2	1,5	1,5	1,5
Разлика между фактическия и потенциалния БВП	1,4	0,7	-0,4	2,5	-5,5	-1,0	-0,4	1,0
Безработица	11,1	10,5	9,7	5,2	6,1	5,5	5,4	5,3
Дефлатор на БВП (на годишна база)	7,5	4,0	2,8	5,2	4,2	6,2	9,5	5,9
Хармонизиран индекс на потребителските цени (ХИПЦ на годишна база)	6,8	4,6	0,0	2,5	1,2	2,8	11,9	5,0
Номинално възнаграждение на нето лице (на годишна база)	8,6	9,8	7,6	6,9	7,2	9,5	9,7	7,7
Производителност на труда (реална, отработени часове на годишна база)	5,5	5,2	1,6	3,6	0,5	3,0	0,2	2,7
Разходи за труд за единица продукция (UIC, за цялата икономика, на годишна база)	4,7	6,5	5,9	3,1	9,5	5,4	7,7	4,8
Действителни разходи за труд за единица продукция (на годишна база)	-2,6	2,5	3,1	-2,0	5,1	-0,8	-1,7	0,9
Реален ефективен валутен курс (UIC, на годишна база)	2,9	4,5	5,6	0,0
Реален ефективен валутен курс (ХИПЦ на годишна база)	3,4	1,6	0,0	0,2	2,9	1,3	.	.
Процент на нетните спестявания на домакинствата (нетни спестявания на сто процента от нетния възполагаем доход)	.	-2,6
Частни кредитни потоци, консолидирани (% от БВП)	28,0	8,4	2,1	5,6	4,2	.	.	.
Дълг на частния сектор, консолидиран (% от БВП)	86,7	134,7	110,2	90,7	94,5	.	.	.
от който дълг на домакинствата, консолидиран (% от БВП)	18,0	27,9	23,7	23,0	24,4	.	.	.
от който нефинансов корпоративен дълг, консолидиран (% от БВП)	68,7	106,8	86,6	67,7	69,9	.	.	.
Брутен необслужван дълг (% от общия размер на дълговите инструменти и общия размер на кредитите и заемите) (2)	3,3	14,7	12,2	5,7	5,1	.	.	.
Предприятия, нето предоставени (+) или нето получени заеми (-) (% от БВП)	.	-0,6
Предприятия, брутен опериращ излишък (% от БВП)	.	28,6
Домакинствата, нето предоставени (+) или нето получени заеми (-) (% от БВП)	.	-2,7
Дефицитен индекс на цените на жилищата (на годишна база)	24,8	-6,5	2,1	3,9	5,2	.	.	.
Жилищни инвестиции (% от БВП)	3,9	3,4	2,2	2,8	2,9	2,5	.	.
Сaldo по текущата сметка (% от БВП), платенен баланс	-14,6	-6,5	1,6	1,9	-0,1	-0,4	-1,1	-1,1
Търговия баланс (% от БВП), платенен баланс	-15,4	-6,7	1,9	3,2	1,9	1,8	.	.
Условия за търговия със стоки и услуги (на годишна база)	2,8	1,2	1,1	2,5	4,9	1,1	-0,7	-0,6
Сaldo по капиталовата сметка (% от БВП)	0,2	1,1	1,8	1,4	1,5	0,7	.	.
Нетна международна инвестиционна позиция (% от БВП)	-51,2	-88,5	-55,7	-30,2	-27,1	-19,8	.	.
NEER – FMI с изключение на инструментите, които не подпохват на изпълнение (% от БВП) (1)	.	.	23,2	40,2	47,1	49,1	.	.
Задължения по FMI с изключение на инструментите, които не подпохват на изпълнение (% от БВП) (1)	.	.	53,2	39,8	42,0	41,6	.	.
Равнище на износа спрямо напредналите държави (промяна в % за период от 5 години)	59,1	24,6	10,9	13,5	16,6	.	.	.
Експортен пазарен дял, стоки и услуги (на годишна база)	6,5	-0,2	3,2	2,8	-0,5	-0,1	-0,2	-0,1
Нетни потоци на FMI (% от БВП)	-18,5	-6,1	-2,1	-2,0	-4,5	-1,7	.	.
Сaldo по консолидирания държавен бюджет (% от БВП)	1,5	-1,8	-0,7	2,1	-4,0	-4,1	-5,7	-2,4
Структурно saldo (% от БВП)	.	.	0,0	1,4	-2,9	-3,8	-3,5	-2,7
Брутен консолидиран държавен дълг (% от БВП)	24,9	14,7	24,4	20,0	24,7	25,1	25,3	25,6

(1) NIP excluding direct investment and portfolio equity shares

(2) Domestic banking groups and stand-alone banks, EU and non-EU foreign-controlled subsidiaries and EU and non-EU foreign-controlled branches

Източник: Евростат и ЕЦБ към 2 май 2022 г., когато са налични данни; прогнозни данни на Европейската комисия (прогноза от пролетта на 2022 г.).

(1) НМИП без преки инвестиции и портфейли от акции.
 (2) Местни банкови групи и самостоятелни банки, дъщерни дружества под чуждестранен контрол от ЕС и извън него и клонове под чуждестранен контрол от ЕС и извън него.

Източник: Евростат и ЕЦБ към 2 май 2022 г., когато са налични данни; прогнозни данни на Европейската комисия (прогноза от пролетта на 2022 г.).

ПРИЛОЖЕНИЕ 19: АНАЛИЗ НА УСТОЙЧИВОСТТА НА ДЪЛГА

В настоящото приложение се оценяват рисковете за фискалната устойчивост на България в краткосрочен, средносрочен и дългосрочен план. В него е използван същият многостранен подход като в Доклада за фискалната устойчивост за 2021 г., актуализиран въз основа на прогнозата на Комисията от пролетта на 2022 г.

В таблица 1 са представени базовите прогнози за дълга. В нея са показани прогнозният държавен дълг и неговата разбивка по първично салдо, лавинообразният ефект (комбинираното въздействие на лихвените плащания и растежа на номиналния БВП върху динамиката на дълга) и корекцията наличности-потоци. В тези прогнози се предполага, че след 2023 г. не се предприемат нови мерки на фискалната политика, и се включва очакваното положително въздействие на инвестициите по линия на Next Generation EU.

В графика 1 са показани четири алтернативни сценария около базовия сценарий, за да се илюстрира въздействието на промените в допусканията. В сценария „структурно първично салдо от историческа гледна точка“ се предполага, че структурното първично салдо

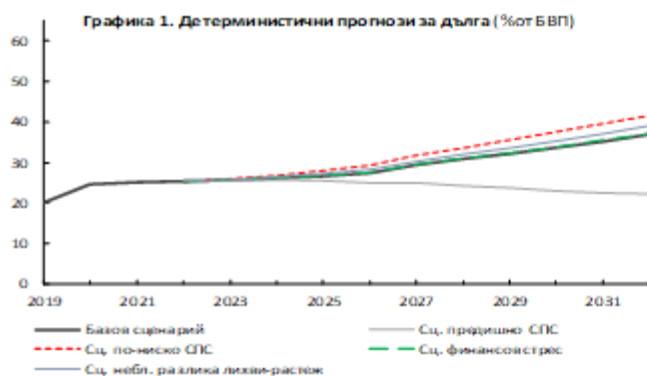
постепенно се връща към предишното си средно равнище. В сценария „по-малко структурно първично салдо“ структурното първично салдо е трайно по-слабо, отколкото в базовия сценарий. В сценария „неблагоприятна разлика между лихвите по дълга и темпа на растеж“ се предполага по-неблагоприятен лавинообразен ефект, отколкото в базовия сценарий. В сценария „финансов стрес“ страната временно е изправена пред по-високи пазарни лихвени проценти през 2022 г.

В графика 2 е показан резултатът от стохастичните прогнози. Тези прогнози показват въздействието върху дълга на 2 000 различни сътресения, засягащи състоянието на държавния бюджет, икономическия растеж, лихвените проценти и обменните курсове. Конусът покрива 80 % от всички симуирани посоки на развитие на дълга, като по този начин се изключват екстремни събития.

В таблица 2 са отбелязани показателите за фискална устойчивост S1 и S2 и техните основни фактори. S1 измерва усилията за консолидация, необходими за свеждането на дълга до 60 % от БВП за 15 години. S2 измерва усилията за консолидация, необходими за стабилизиране на

Таблица A19.1: Анализ на устойчивостта на обслужването на дълга в България

Таблица 1. Базови прогнози за дълга	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Съотношение на brutния дълг (% от БВП)	20,0	24,7	25,1	25,3	25,6	26,1	26,6	27,4	29,4	30,8	32,2	33,7	35,3
Изменение в дълга от което	-2,1	4,7	0,4	0,2	0,3	0,5	0,6	0,8	2,0	1,4	1,4	1,5	1,6
Първичен дефицит	-2,7	3,5	3,6	3,1	1,9	1,5	1,4	1,5	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Лавинообразен ефект	-1,4	0,6	-1,9	-2,1	-1,1	-1,0	-0,8	-0,7	-0,2	-0,8	-0,7	-0,7	-0,6
Корекция на наличности-потоци	1,9	0,6	-1,3	-0,8	-0,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Брутни нужди от финансиране (% от БВП)	0,5	5,5	3,4	3,5	2,8	2,8	2,8	2,9	3,7	3,8	4,0	4,1	4,3

MINDEBT	4
MAXDEBT	
54,051568	
0	
65	

Таблица 2. Разбивка на показателите за разлика в устойчивостта S1 и S2

Общ индекс (п.п. от БВП) от който	S1	S2
Първоначална бюджетна позиция	1,3	2,4
Изискване за дълга	-2,6	
Разходи за застъпяването от които	0,0	1,3
Пенси и Здравеопазване	-0,2	0,7
Дългосрочни грижи	0,1	0,2
Други	0,0	0,1
	0,1	0,3

Източник: Европейска комисия

дълга за неопределен период от време. *Първоначалната бюджетна позиция* измерва усилията, необходими за покриване на бъдещите лихвени плащания, компонентът на *разходите, свързани със застаряването на населението*, отчита необходимостта от поемане на прогнозната промяна в публичните разходи, свързани със застаряването на населението, като пенсии, здравеопазване и дългосрочни грижи, а *изискването за дълга* измерва допълнителната корекция, необходима за постигане на целта за свеждането на дълга до 60 % от БВП.

И накрая, в топлинната карта е представена цялостната класификация на риска за фискалната устойчивост (таблица A19.2). *Категорията на краткосрочния риск* се основава на показателя S0 — показател за ранно откриване на фискално напрежение през предстоящата година. *Категорията на средносрочния риск* е получена от анализа на устойчивостта на обслужването на дълга и показателя S1. В анализа на устойчивостта на обслужването на дълга се оценяват рисковете за устойчивостта въз основа на няколко критерия: прогнозното равнище на дълга след 10 години, траекторията на дълга („пикова година“), правдоподобността на фискалните допускания и възможността за по-строги позиции, ако е необходимо („пространство за фискална консолидация“), вероятността дългът да не се стабилизира през следващите 5 години и размера на несигурността. *Категорията на дългосрочния риск* се основава на показателя S2 и анализа на устойчивостта на обслужването на дълга.

Като цяло краткосрочните рискове за

фискалната устойчивост са слаби.

Показателят на Комисията за ранно откриване (S0) не сигнализира за големи краткосрочни фискални рискове (таблица A19.2).

Средносрочните рискове за фискалната устойчивост са средно големи.

От една страна, анализът на устойчивостта на обслужването на дълга показва среден риск. В базовия сценарий държавният дълг се очаква да нарасне от 25,3 % от БВП през 2022 г. до около 37 % от БВП през 2032 г. (таблица 1). Тази посока на развитие на дълга е доста устойчива на евентуални сътресения върху фискалните, макроикономическите и финансовите променливи. В същото време е налице голяма несигурност около прогнозите, както се вижда от стохастичните симулации (таблици A19.1 и A19.2). От друга страна, показателят за липса на устойчивост S1 показва, че няма да е необходима фискална корекция, за да може съотношението на дълга към БВП да достигне 60 % от БВП след 15 години (таблица 2). Като цяло средният риск отразява големия дефицит, прогнозното увеличение на държавния дълг и голямата несигурност.

Дългосрочните рискове за фискалната устойчивост са средно големи.

В дългосрочен план както показателят за липса на устойчивост S2 (при 3,7 процентни пункта от БВП), така и анализът на устойчивостта на обслужването на дълга сочат средни рискове. Показателят S2 предполага, че за да се стабилизира дългът в дългосрочен план, ще бъде необходимо да се преодолее натискът върху бюджета, произтичащ от застаряването на населението, особено във връзка с публичните разходи за пенсии (таблица 2).

Таблица A19.2: Топлинна карта на рисковете за фискалната устойчивост в България

Краткосрочни	Средносрочни							Дългосрочни				
	Общо (S0)	Общо (S1+DSA)	S1	Общо	Анализ на устойчивостта на дълга (DSA)					S2	Общо (S2+DSA)	
					Детерминистични сценарии							
					Базов сценарий	Предидущо СПС	По-ниско СПС	Неблагоприятна разлика лихви-растеж	Финансов стрес			Стохастични прогнози
				Общо	НИСКИ	НИСКИ	НИСКИ	НИСКИ	НИСКИ	СРЕДНИ		
				Ниво на дълга (2032), % БВП	37	22	42	39	37			
				Върхова година на дълга	2022	2024	2022	2022	2022			
НИСКИ	СРЕДНИ	НИСКИ	СРЕДНИ	Пространство за фискална консолидация	92%	76%	95%	92%	92%		СРЕДНИ	СРЕДНИ
				Вероятност през 2026 г. съотношението на дълга да надхвърли нивото си от 2021 г.						55%		
				Разлика между 90-ия и 10-ия процентил (п.л. БВП)						50		

(1) *Равнище на дълга през 2032 г.*: зелено: под 60 % от БВП, жълто: между 60 % и 90 %, червено: над 90 %. (2) *Пиковата година на дълга* показва дали се предвижда дългът да нарасне като цяло през следващото десетилетие. Зелено: дългът достига върхови стойности предсрочно; жълто: върхови стойности към средата на прогнозния период; червено: върхови стойности със закъснение. (3) *Пространството за фискална консолидация* измерва дела на предишните фискални позиции в страната, които са били по-строги от предвидените в базовия сценарий. Зелено: висока стойност, т.е. предполагаемата фискална позиция е реалистична по стандарти от историческа гледна точка и дава възможност за корективни мерки, ако е необходимо; жълто: междинна стойност; червено: ниска стойност. (4) *Вероятност съотношението на дълга да надхвърли през 2026 г. равнището си от 2021 г.*: зелено: малка вероятност, жълто: средно голяма вероятност, червено: голяма вероятност (което отразява и първоначалното равнище на дълга). (5) *Разликата между 90-ия и 10-ия процентил* измерва несигурността въз основа на разпределението на дълга при 2 000 различни сътресения. Зелените, жълтите и червените клетки показват нарастваща несигурност.

Източник: Европейска комисия (за повече подробности относно многостранния подход на Комисията вж. Доклада за фискалната устойчивост за 2021 г.).